

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Teologická fakulta

Bakalářská práce

NAPLŇOVÁNÍ ROLE PRARODIČE SKRZE
MODERNÍ TECHNOLOGIE

Autor práce: Karolína Průšová
Vedoucí práce: Mgr. Věra Suchomelová, Th.D.
Studijní program: Pedagogika volného času
Forma studia: prezenční

2023

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem autorkou této kvalifikační práce a že jsem ji vypracovala pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu použitých zdrojů.

V Českých Budějovicích dne 29.3.2023

.....
Karolína Průšová

Poděkování

Mé poděkování patří především vedoucí mé práce Mgr. Věře Suchomelové, Th.D., děkuji za cenné odborné rady, trpělivost a čas, který mi věnovala. Dále děkuji komunikačním partnerům, kteří se podíleli na výzkumu této práce. Také bych tímto ráda poděkovala své rodině a přátelům za podporu během celého studia.

Obsah

Úvod.....	6
I. Přehledová část	8
1 Rodina jako místo mezigeneračního setkávání.....	8
1.1 Prarodičovství	9
1.2 Mezigenerační učení	11
1.3 Prarodiče v rámci rodinných vztahů	14
1.4 Role prarodičů v životě vnoučete	15
2 Komunikace jako významný prostředek lidské interakce.....	17
2.1 Důležitost sociálních interakcí	18
2.2 Verbální i neverbální komunikace	19
2.3 Komunikace mezi prarodiči a vnoučaty	21
3 Senioři a „smart“ technologie.....	22
3.1 Moderní technologie v životě seniorů.....	23
3.2 Smart technologie jako komunikační nástroj.....	25
3.3 Organizace poskytující seniorům programy a kurzy v oblasti technologií...27	
II. Empirická část.....	29
4 Metodologie výzkumu	29
4.1 Výzkumný vzorek.....	30
4.2 Metoda sběru dat a jejich analýzy	30
5 Výzkumné zjištění a interpretace výsledků.....	34
6 Diskuze.....	42
Závěr.....	45
Seznam použitých zdrojů	47
Seznam příloh	52
Přílohy	53

Abstrakt	60
Abstract	61

Úvod

Pro svou bakalářskou práci jsem se rozhodla zpracovat téma „Naplnění role prarodiče skrze moderní technologie“.

Mnoho z nás si pod pojmem babička nebo dědeček představí někoho, ke komu jsme jezdili na prázdniny a zažívali s nimi různá dobrodružství. Prarodiče by určitě měli patřit mezi ty, kteří nám zpříjemňovali naše dětství i dospívání. Díky nim se rozrůstaly naše zážitky, byli jsme jimi rozmazlováni a častokrát jsme poslouchali vypravování o jejich vzpomínkách. Bohužel ne všichni prarodiče mohou být svým vnoučatům po boku vzhledem k dálce, která je od sebe dělí. Tomuto problému neprospěla ani pandemie Covid 19, kdy kvůli vysokému riziku nákazy a bezpečí všech nebyla umožněna jiná komunikace, než ta bezkontaktní. Naštěstí v dnešní době existují způsoby, jak se mohou prarodiče s vnoučaty spojit, a to právě skrze moderní technologie. Zajímalo mě, jak vlastně může fungovat takové prarodičovství, proto jsem si také tohle téma zvolila a rozhodla se tyto vztahy na dálku blíže prozkoumat.

Cílem mé bakalářské práce je tedy zjistit, popsat a analyzovat způsoby komunikace a její specifika mezi prarodiči a jejich vnoučaty prostřednictvím moderních technologií. Zajímá mě, jak mohou prarodiče svou roli v dané situaci naplňovat a jak vnímají komunikační technologie, které jim kontakt na dálku umožňují.

Práce obsahuje část přehledovou a empirickou. Přehledová část zahrnuje čtyři kapitoly. První kapitola se věnuje významu prarodičovství jak v rodině, tak v životě vnoučat, problematice stáří a mezigeneračního učení, které ve vztahu prarodič-vnouče probíhá.

Druhá kapitola pojednává o komunikaci. Ať už budeme hovořit o komunikaci verbální či neverbální, oba druhy tvoří nedílnou součást našeho běžného života. V závěru této kapitoly se věnuji komunikaci mezi prarodiči a vnoučaty, také mezigeneračním komunikačním bariérám.

Třetí kapitola je zaměřena na vztah seniorů k moderním technologiím. Z velké části se věnuji přímo komunikačním technologiím, které hrají v kontaktu prarodičů s vnoučaty významnou roli. Vzhledem k tomu, že seznamování se se smartphony a jinými zařízeními nemusí být pro prarodiče jednoduchou záležitostí, uvádím

příklady organizací, které seniorům poskytují pomoc v oblasti IT prostřednictvím různých programů a kurzů.

Empirická část seznamuje čtenáře s metodologií a výsledky výzkumné sondy. Cestou kvalitativního šetření hledám odpověď na otázku, v jakých oblastech mohou prarodiče naplňovat svoji roli skrze technologie a jaké aspekty jsou při tom důležité.

Základními zdroji bakalářské práce jsou knihy Prarodičovství v současné české společnosti (Hasmanová Marhánková, Štípková 2018), Mezigenerační učení: učit se mezi sebou v rodině (Rabušicová a kol. 2012), Psychologie komunikace (Vybíral 2005) a studie „Být dobrou babičkou“ – normativní očekávání spojená s rolí babičky v současné české rodině (Hasmanová Marhánková 2015).

I. Přehledová část

1 Rodina jako místo mezigeneračního setkávání

V první kapitole se budu věnovat především pojmu rodina, prarodičovství a mezigenerační učení. V podkapitolách se budu podrobněji zabývat vymezením pojmu prarodičovství, rodinné prostředí, mezigenerační učení a také rolí prarodičů v životě vnoučete.

Nejprve je potřeba vymezit pojem rodina. Každý intuitivně víme, co rodina je a co pro nás znamená, vzhledem k tomu, že téměř každý člověk svoji rodinu má. Její definice není přesně určena, takto ji například pojímá Gilbert (2018, s. 6-7): *„Rodina je základní buňkou lidského společenství, prvním místem, kde se každá bytost učí získávat sebedůvěru a důvěru v ostatní. Umožňuje každému poznávat, že má své místo v rodinném dění, v síti vztahů, kde je brán ohled na jeho věk, pohlaví, jeho vlastnosti nebo slabosti.“* Do širší rodiny zahrnujeme kromě rodičů a jejich dětí i další důležité členy, bez kterých bychom se těžko obešli – a to prarodiče. Prarodičovství neznamená jen přijmout roli babičky a dědečka. Obnáší to spoustu dalších změn, radostí i strastí. Očekávané stárnutí spojené s prací, koníčky a časem pro své vlastní zájmy se dostává do střetu s poptávkou po péči poskytované starší generací. Prarodičovství také obnáší být součástí týmové aktivity – to především kvůli tomu, že samotná role prarodiče je úzce spojena s rolí rodičů, proto je prarodičovství procesem, na kterém se podílí nejen prarodiče a vnoučata, ale i samotní rodiče. Prarodiče se tak stávají důležitou součástí harmonizace práce a péče v mladých rodinách. Kvalita vztahu mezi rodiči a prarodiči se stává důležitým faktorem ovlivňujícím i mezigenerační vztahy v další generaci (Hasmanová Marhánková, Štípková 2018). S mezigeneračními vztahy je spojen i pojem mezigeneračního učení, kterému se také v této práci věnuji. Eagle¹ (Hatton-Yeo in Rabušicová a kol. 2012, s. 164) ho definuje jako *„proces, jehož prostřednictvím získávají jedinci všeho věku dovednosti a znalosti, ale také postoje a hodnoty, a to z každodenních zkušeností, ze všech dostupných zdrojů a všemi způsoby v jejich vlastních, žitých světech“*. Zjednodušeně tedy můžeme říci, že se jedná o učení uskutečňované v situacích rodinného života za přítomnosti zúčastněných

¹ Projekt *European approaches to inter-generational lifelong learning*.

generací (děti, rodiče, prarodiče). Dochází tak k předávání tradic, zkušeností a dovedností.

1.1 Prarodičovství

Možnost být prarodičem se naskytuje tehdy, kdy na svět přichází vnoučata. Prarodičovství je nejen univerzálním fenoménem kulturním, ale i historickým. Nejde však o vrozenou dispozici, jako je tomu například u rodičovského pudu. Jedná se o roli, kterou člověk získává, aniž by záviselo na jeho vůli, a která někomu může přinášet dlouhý příběh plný lásky a vděku, ale i období konfliktů a strastí. Ostatně jak uvádí Vittoria Cesari Lusso (2008, s. 101): *„Prarodiče více než cokoli jiného používají a rozvíjejí emoční inteligenci. Nechce se po nich, aby vydělávali peníze, aby hledali uplatnění v práci, aby rodili děti, v podstatě jejich nejdůležitějším úkolem je vytvářet citové bezpečí pro rozvoj malých dětí v rodině“.*

Prarodičovství jde ruku v ruce se stářím. Stáří je Pacovským (1990) charakterizováno jako posloupnost změn, které jsou nezvratné, dochází k nim v živém organismu a postupně omezují a oslabují jeho funkce. Působením času na lidskou bytost se však některé dovednosti a schopnosti nemusí měnit vůbec, nebo se dokonce zlepšují (trpělivost, rozvaha). Obecných změn si ale můžeme všimnout v oblasti fyzické (zhoršení zraku, sluchu, ubývání rychlosti, prodloužení reakčního času, zdravotní omezení), psychické (zhoršení paměti, zmenšení rozsahu pozornosti či vnímání) i sociální (řidnutí sociálních kontaktů seniora) (tamtéž, s. 58-70).

Není samozřejmostí, aby měli všichni prarodiče možnost se stýkat se svými vnoučaty. Ti, kterým se ale poštěstí své vnučky a vnuky vídat, si mohou následně užívat péči o ně. Z mnohých výzkumů vyplývá, že se babičky o vnoučata starají častěji a s větší intenzitou než dědečkové, kteří tak bývají často podceňováni. Zřejmé je, že mezi péčí babiček a dědečků jsou určité rozdíly. Zatímco se většinou babičky zaměřují na starostlivost, lásku a péči o děti, posláním dědečků je přinášet do života dětí zábavu a předávat jim své zkušenosti do praktického života (Hasmanová Marhánková, Štípková 2018). I když je role dědečka stejně tak důležitá, jako ta babiččina, mnozí vědci se pro své výzkumy obrací spíše k babičkám. Například Jaroslava Hasmanová Marhánková (2015) ve stati „Být dobrou babičkou“ uvádí představy o fungování babiček v současné

české rodině a životě vnoučat ve formě třech norem vyplývajících z jejího výzkumu. Do těchto norem spadá norma nezasahování, dostupnosti a aktivity. Například u normy nezasahování hovoří na základě jejích participantek o tom, že mají babičky působit spíše na pozadí rodičů a budovat pozitivní rodinnou atmosféru spojenou s emočním přínosem.

„První z jasně artikulovaných norem prarodičovství představovala norma nezasahování. Matky hovořily o tom, že úkolem prarodičů není vychovávat a ve vztahu k rodičům mají vystupovat spíše jako postavy v pozadí, které respektují pravidla jejich vlastní domácnosti. (...) Druhou výraznou normu spojenou s rolí babičky představovala norma dostupnosti. Matky i babičky shodně hovořily o tom, že „dobrá“ babička je ochotná kdykoliv pomoci, a když je potřeba, vnoučata pohlídá. (...) V rámci normy aktivity participantky poukazyvaly na odlišný charakter péče poskytované prarodiči. Ideální babička v těchto popisech nenabízí „pouze“ pomoc s péčí, ale rovněž zábavu a zážitky. Čas strávený s babičkou má být časem naplněným aktivitou, ze které mají děti benefitovat“ (Hasmanová Marhánková 2015, s. 737).

Každá babička i dědeček jsou jedineční, každý svou roli prarodiče pojímá jinak. Hasmanová Marhánková a Štípková (2018, s. 72-78) například obecně rozdělují vzorce prarodičovství na 6 typů: „babička jako zaměstnání“, „babička na telefonu“, „babička jako vynucená pomoc“, „babička na zážitky“, „babička jako návštěva“ a „nepřítomní prarodiče“. Typ „babička jako zaměstnání“ bychom mohli popsat jako nejintenzivnější formu pečování o vnoučata, kdy se často jedná o každodenní kontakt s vnoučaty. Babičky tak pravidelně pomáhají matkám s jejich dětmi, když jsou například pracovně vytížené. „Babičky na telefonu“ se též řadí k intenzivním pečovatelkám, ale zde hovoříme o většinou neplánovanou nárazovou pomoc, která přispívá k řešení obtížných situací spojených s péčí a napomáhá i k udržení rodinné pohody díky pocitu, že je na koho se spolehnout. Na první pohled podobným, avšak tak odlišným typem je „babička jako vynucená pomoc“. Zde se jedná o odlišnou dostupnost pomoci, zdůrazňována je situace, kdy si matky o pomoc babiček musí říkat samy. „Babička na zážitky“ se vídá se svými vnoučaty jednou za čas, za to jim však dopřeje spoustu zábavy. Úkolem tohoto typu babičky je zajistit pohodu a naplnění volného času dětí. Jak už samotný název „babička na návštěvě“ vypovídá, jedná se zde pouze o občasný kontakt prarodičů s vnoučaty za přítomnosti rodičů. Posledním z typů je „nepřítomní prarodiče“, kdy se vnoučata

s prarodiči z různých důvodů stýkají minimálně, nebo vůbec. (Hasmanová Marhánková, Štípková 2018)

1.2 Mezigenerační učení

„Fungující rodina je považována za jedinečnou sociální skupinu, která na základě společně sdíleného prostoru a času a v průběhu interakcí jejích členů umožňuje učení se a učení druhého“ (Rabušicová a kol. 2012, s. 171).

Mezigeneračním učením se podle Fischera (2008) rozumí *„postup, který si klade za cíl přivést lidi dohromady cílevědomými, vzájemně prospěšnými aktivitami, které podporují větší porozumění a respekt mezi generacemi, a mohou přispět k budování soudružnosti komunit“* (Fischer in Rabušicová a kol. 2012, s. 164). Nejvyšším stupněm pro prostor mezigeneračního učení tak můžeme označit rodinu. Díky tomu, že jde o procesy nápomocné vzájemnému předávání zkušeností, postojů a poznatků v rodině můžeme říci, že se tak v tomto případě jedná o učení, které je uskutečňováno v konkrétních situacích a společných činnostech rodinného života. Mezigenerační učení zahrnuje jak celoživotní, tak všeživotní učení (Rabušicová a kol. 2012).

Mezigeneračním učením se podrobně zabývá Rabušicová, Kamanová a Pevná, o jejichž výzkumnou práci se budu v této části práce opírat.

Stárnutí je přirozeným lidským procesem a nelze se mu vyhnout. Díky snížené plodnosti a zvýšenému zlepšování zdravotního stavu populace je tak na světě mnohem více seniorů – tedy těch, kteří dosáhli 65. roku věku, než kdy dříve a lidé se dožívají čím dál vyššího věku (Němečková, Štyglerová 2022). Výhodou je, že díky starší generaci se dozvídáme o různých tradicích a přináší nám do života řadu neocenitelných zkušeností, poznatků, hodnot a informací o rodinné historii. Hrají také důležitou roli mezi generacemi na obecné rovině i generacemi v rodině. Také vzhledem k tomu, že ubývá dětí a přibývá starších členů rodiny, se mění demografie rodiny, což má vliv na procesy primární socializace, fenomén rodičovství a vzájemnou sociální podporu. Dnešní rodina většinou nesdílí domácnost s prarodiči, jako tomu bylo dříve, a žijí odděleně, i tak ale dochází k udržování mezigeneračních vztahů. Další proměnou je i vysoká rozvodovost a narůstající počet alternativních životních stylů, kdy jsou děti vychovávány jen jedním

z rodičů. V těchto případech bývá role prarodičů mnohem významnější díky jejich podpoře (Rabušicová a kol. 2012).

Rabušicová, Kamanová a Pevná (2012) vymezily na základě rozhovorů s rodinami typologii rodinných edukátorů. Mezi tyto typy edukátorů se řadí edukátor jako rádce, expert, vzor a konzultant. Hned první typ rádce má velmi aktivní postoj v iniciování učení. Rádce má potřebu udávat rady a doporučení, i když to ve všech případech není zcela vítáno. Stojí si za tím, že jsou jeho rady do života potřeba a s příjemcem to myslí dobře. Podobně jako rádce, který nečeká na vyžádání rad, je na tom druhý typ, a to expert. V případě experta se spíše jedná o učení s egoistickými prvky edukátora, jenž se snaží aktivně předávat jeho nabyté zkušenosti a přednosti. Konzultant, na rozdíl od rádce a experta, na své vyzvání čeká. Konzultant je typem rodinného edukátora, který se spíše posouvá do pozadí, ale je připraven kdykoliv s čímkoliv pomoci. Důraz je kladen na potřeby příjemce, edukátorovo jednání je spíše pasivní, nikoho do ničeho nenutí. Posledním typem je vzor. Jeho role je též pasivní, aktivita je přenechána na příjemci. Vzor ze sebe vydá to nejlepší, co umí, a záleží na příjemci, co z toho si převezme. Co se týká vzájemných vztahů mezi prarodiči a vnoučaty, hovořit se dá o dvou typech: respektující vztah (typ role edukátora: konzultant–konzultant) a nadřazený vztah ze strany staršího (typ role edukátora: rádce–konzultant). První typ je specifický svou harmonií a uvědoměním si potřeb příjemců. V případě nadřazeného vztahu ze strany starší osoby se v roli rádce nachází vždy prarodič a v roli konzultanta vnouče, dítě učí prarodiče v případě, kdy svou potřebu starší osoba explicitně vyjádří. (Rabušicová a kol. 2012, s. 174-176)

Mezigenerační vztahy jsou ale samozřejmě přínosem pro všechny jejich účastníky. *„Mezigenerační vztahy například učí schopnosti vyrovnat se s odlišným pohledem na život a na svět, umožňují všem smysluplně strávit volný čas, učí vzájemné úctě, porozumění a podpoře, přináší aktivitu, obohacení života o nové zážitky a zkušenosti, zklidnění a odpočinek či naopak oživení, pobavení a potěšení bez zatěžující rodičovské odpovědnosti, učí novým dovednostem, slouží k předávání zkušeností a toho, co umím (nejen ze strany seniora, ale i ze strany působení mladší generace například při zacházení s moderními technologiemi), seberealizaci a pocit prospěšnosti a potřebnosti (někdo mě potřebuje), instrumentální pomoc, vzájemný sociální kontakt atp.“* (Koutová 2017).

Prarodiče můžeme rozdělovat na aktivní a pasivní. Aktivního prarodiče lze poznat podle pravidelného kontaktu s rodinou (ať už prostřednictvím osobního kontaktu nebo telefonátu), který se také stará o svá vnoučata bez přítomnosti rodičů. Co je podstatné, aktivní prarodič se chce dozvídat nové informace, explicitně žádá i o pomoc nejčastěji v oblasti moderních technologií, zároveň rád předává své zkušenosti a znalosti. Naproti tomu pasivní prarodič nejeví zájem o nové informace a podněty, při učení nezastává roli ani příjemce, ani edukátora (Rabušicová a kol. 2012, s. 177). V případě aktivního prarodiče se tak můžeme posunout ke vzdělávání seniorů, též nazývanému jako geragogika.

Pojem geragogika lze vymezit jako výchovu ke stáří a ve stáří (Livečka 1979, s. 26), jenž se primárně zabývá staršími a starými lidmi. Jde o vědní disciplínu pedagogiky, která *„zahrnuje nejen teoretická východiska a pojetí, výchovu ke stáří a ve stáří, ale také praktické ukázky řešení a metodiky postupů při realizaci této výchovy a vzdělávání dospělých“* (Livečka 1979, s. 3). Předmětem geragogiky je podle Emila Livečky (1979) tedy pojetí teorie výchovy a vzdělávání ke stáří a ve stáří. Pokud budeme hovořit o cíli geragogiky v širším pojetí, je jím především hledání (a nalézání) umění žít a stárnout. Při zaměření na užší pojetí geragogiky jako edukace seniorů se Zdeněk Kalvach (2004, s. 822) domnívá, že učení a vzdělávání ve stáří má za úkol plnit následující:

- saturuje přirozenou potřebu poznávat;
- umožňuje a podporuje orientaci v soudobém dění včetně zvládnání nových technologií (např. počítačová gramotnost seniorů);
- uspokojuje potřebu sociálního kontaktu a komunikace;
- strukturuje volný čas seniorů;
- stimuluje psychickou aktivitu a výkonnost seniorů;
- představuje kvalitní náplň volného času;
- a další.

Geragogika je přípravou starších lidí na důležité životní události, se kterými se mohou následující roky setkat. Jde především o změnu životní role, odchod do důchodu, biologické (fyzické) změny, omezená soběstačnost, odchod dospělých dětí z rodiny a narození vnoučat, smrt partnera nebo blízkých přátel, umírání (Špatenková, Smékalová 2015, s. 32-33).

1.3 Prarodiče v rámci rodinných vztahů

„Zdárná rodina je ten nejkrásnější dar Boží. Já bych ji přirovnala k naladěné lyře: každá struna jiný tón, a přece vspolku nejčistší souhlas.“ Božena Němcová

Rodina je přirozeným prostředím, do kterého se narodíme, aniž bychom si mohli vybrat. Jejím posláním je především pečovat a chránit její členy. Je také místem, kde se rozvíjejí vztahy mezi několika generacemi. Nacházíme v něm ty nejzákladnější vazby, v nichž se člověk během svého života pohybuje. Rodinné prostředí by mělo být pro všechny jeho členy bezpečným zázemím plným klidu, lásky a harmonie. Každý by v něm měl najít své místo, cítit se dobře a podílet se na příjemné atmosféře. *„Rodina by měla být místem radosti. Radosti ze vzájemného objevování, překvapování, obdivování, místem, kde je možné vyjádřit se humorně beze strachu, že mě někdo odsoudí, místem prosté radosti z přítomnosti ostatních“* (Gilbert 2018, s. 21). Harmonické rodinné prostředí má pozitivní vliv na všechny jeho členy. Samozřejmě i v takto klidném prostředí se mohou jednou za čas objevovat hádky, důležité ale je, aby se rodina dokázala semknout a řešit problémy společnými silami. A klíčem není nic jiného než komunikace, ke které se mimochodem v této práci také dostanu. Naopak v nepříznivém prostředí se můžeme častěji setkávat s hádkami, hysterií, napětím, kritikou i úzkostí. Děti v takových rodinách netouží po ničem jiném, než po klidu a lásce. Často za takové situace mohou pravidla – buď jsou příliš striktní, nebo naopak zcela chybí.

S harmonickým rodinným prostředím se pojí i rodinné fungování. *„I když rodinné fungování je jev nesmírně složitý, četní autoři se shodují na tom, že existují jeho tři základní a nosné principy: soudržnost, adaptabilita a komunikace“* (Sobotková 2007, s. 72). Definice rodinného fungování autorky Pattersonové (2002a) zní: *„Rodinné fungování je způsob, jakým rodina plní své funkce“* (Pattersonová in Sobotková 2007, s. 72). Za tyto funkce považuje následující:

- *začlenění jedince do rodinné struktury (poskytuje pocit sounáležitosti, ovlivňuje osobní identitu, smysl a zaměření života);*
- *ekonomická podpora (zajišťování základních i rozvojových potřeb členů rodiny);*
- *péče, výchova, socializace (umožňuje fyzický, psychický, sociální a duchovní vývoj dětí i dospělých, zprostředkuje sociální hodnoty a normy);*

- *ochrana zranitelných členů (mladých, nemocných, handicapovaných, starých či na ostatních nějak závislých aj.)* (Sobotková 2007, s. 71).

Jak bylo zmiňováno výše, důležitost je při rodinném fungování kladena na soudržnost, adaptabilitu a komunikaci, a to nejen ve vztahu mezi rodiči a dětmi, rodiči a prarodiči, ale nelze opomenout také důležitost vztahu mezi prarodiči a vnoučaty. Ovšem význam prarodičů v rodině se časem měnil. Dříve se na babičky a dědečky nahlíželo jako na moudré a klidné osoby s prošedivělými vlasy, na které se všichni obraceli s prosbou o radu (Matějček, Dytrych 1997). Jejich role se ale časem velmi snížila. Péči z velké části převzaly instituce jako jesle a mateřské školy (Koutová 2017). Nic to však nezměnilo na tom, že prarodiče byli a nadále jsou v každé rodině potřební, i když mnohdy jejich přítomnost není dostupná kvůli vzdálenosti, zaměstnání prarodičů, nedobrých vztahů či rozvodovosti rodičů. Bengston (2001) však tvrdí, že mezigenerační pouta jsou pro fungování rodiny oproti minulosti mnohem významnější. Stojí si za tím, že právě současná nestabilita partnerských svazků a vysoká rozvodovost posilují význam mezigeneračních vztahů. Pozornost klade především na vztah mezi prarodiči a vnoučaty, který nabývá na intenzitě a významu. Díky prodlužující se délce dožití mohou prarodiče strávit se svými dětmi mnohem více času než kdy před tím. Pokud se partnerství rodičů rozpadne, na řadu přichází prarodiče a jejich suplování rodinných funkcí a rolí, které byly rozpadem oslabeny. Prarodiče se tak stávají nepostradatelnými články rozšířené rodiny, a je potřeba je zahrnovat do rozvíjení vztahů.

1.4 Role prarodičů v životě vnoučete

„Prarodiče vnášejí do dětské duše vřelost. Svým vyprávěním spojují naše životy s předešlými generacemi, s rodinnou a společenskou historií. Tyto obrazy se vryjí do mysli na celý život“ (Hauser-Schönerová 1996, s. 10).

Vztah mezi prarodiči a vnoučaty je velmi cenný. Narození vnoučete vyvolává v prarodičích vzpomínky na jejich vlastní děti, avšak prarodičovství si na rozdíl od rodičovství mohou užívat s větší vyrovnaností a znatelně větším klidem. Vnoučata zároveň vděčně přijímají citové projevy a rady je oplácí, čímž obohacují stárnoucího člověka a dávají mu pocit nového smyslu. Můžeme říci, že vnouče je pro prarodiče symbolem pokračování jejich života, dítě je miluje a přijímá a prarodiče mu za to na oplátku věnují svůj čas a zájem. Prarodiče mohou svou roli naplňovat různými způsoby

– patří mezi ně například účast při aktivitách vnoučat, probírání každodenních problémů s vnoučaty, předávání znalostí a dovedností. Prarodiče jsou také v tomto vztahu nositeli tradic a rodinných příběhů, které vnoučatům předávají (Vágnerová 2007). Babičky a dědečkové mají na svá vnoučata důležitý a nezanedbatelný výchovný vliv, přičemž jim ze své generace nepředávají jen mnoho zkušeností, ale nabízí jim i nepostradatelnou lidskou vzájemnost, mnohdy i extra dávku svobody. Kromě právě zmíněné lidské vzájemnosti můžeme hovořit i o naplňování procesu individualizace a socializace, který je u dětí obzvláště důležitý a prarodiče mu napomáhají jejich schopností dítěti porozumět, přijímat ho takového, jaký je, a zároveň mu předkládat určitá pravidla a hranice (Koutová 2017).

Prarodiče se svými vnoučaty zažívají všechna různá dobrodružství a situace a k nim i odpovídající emoce. Tomuto tématu se ve své knize věnuje Vittoria Cesari Lusso (2011), kde směřuje svou pozornost k šesti základním emocím: strachu, smutku, hněvu, překvapení, žárlivosti a radosti. Všechny z těchto emocí jistě velmi dobře známe, každý z nás se s nimi setkává dnes a denně. Nyní si řekněme pár slov o vlivu emocí na vztah mezi prarodiči a vnoučaty.

Strach – situace, kdy je naše tělo připravováno k boji nebo útěku. Každý prarodič ho jistě někdy pocítil. Ať už to byly obavy kvůli tomu, aby se vnoučatům nic nestalo, nebo úzkost pramenící z citové zranitelnosti a křehkosti dětí. Prarodiče mají v těchto situacích dva cíle, které si ovšem odporují: naslouchat strachu a děti chránit, ale na druhou stranu jim dodávat odvahy objevovat nový svět. Obojí je důležité, avšak v přiměřené míře. Kromě strachu může přijít i období smutku, pocitu zabraňujícímu člověku radovat se ze života. Prarodiče se s ním ve spojení s vnoučaty velmi často setkávají při odloučení s nimi. Ale je dobré podotknout, že právě vnoučata a jejich příchod na svět dokáže prarodičům jejich smutek z čehokoli zahnat, a vnést do jejich života nový směr. A stejně tomu je pak i naopak, kdy jsou prarodiče v době smutku oporou pro vnoučata. (Cesari Lusso 2011)

Smutek se čas od času může proměnit v hněv. U každého z nás se hněv projevuje jinak, má odlišnou intenzitu. Ne každý ho však dokáže usměrnit, přičemž může docházet k rozhodnutím nebo situacím, kterých následně litujeme. I v životě dítěte hraje hněv velkou roli. Často se stává, že právě prarodiče jsou již více vyrovnaní, a proto by se měli pokusit naučit dítě se svým hněvem pracovat a mít ho pod kontrolou. (Cesari Lusso 2011)

Překvapení – ať už se jedná o překvapení příjemné, či nepříjemné, ve tváři ho poznáme téměř vždy. Ve spojení s rolí prarodiče se může objevit při jakékoliv aktivitě. *„Děti nás překvapují dotazy, komentáři i tím, co se naučily. Stačí je pozorovat, naslouchat jim, dívat se, jak rostou. A zpětně pak dostaneme každý den darem další milé překvapení“* (Cesari Lusso 2018, s. 73).

Předposlední emocií je žárlivost. Při vyřčení slova žárlivost si spousta z nás představí lásku. *„Žárlivost je pocit, který zakoušíme, když vidíme nějakého člověka radujícího se z něčeho, co bychom rádi měli výlučně my sami. Předmětem žárlivosti bývá často láska nebo pozornost jiné osoby, která je nám drahá“* (Cesari Lusso 2018, s. 75). Žárlivost, jakožto směsici strachu, smutku a hněvu, vnímají prarodiče hlavně ze strany vnoučat. Proto je dobré nastolit rovnost mezi všemi vnoučaty, aby se některé z nich necítilo méněcenné, a nezakoušelo tak žárlivost oprávněně (Cesari Lusso 2018).

A konečně se na řadu dostává ta nejhezčí emoce – radost. Pocit vnitřního štěstí, úsměv na tváři – to jsou přesně znaky, kterými se radost projevuje (Cesari Lusso 2018). A o to krásnější je, když prarodič prožívá radost z lásky mezi ním a jeho vnoučetem. Když se může babička nebo dědeček svým vnoučatům naplno věnovat, což například u svých dětí nemohli. Když můžou prarodiče se svými vnoučaty sdílet zájmy a koníčky, které je baví. Sdílená radost je dvojnásobná radost.

2 Komunikace jako významný prostředek lidské interakce

Komunikace, jakožto vzájemné sdílení, je nedílnou součástí naplňování prarodičovské role, které je pro mou práci stěžejní. Proto bych tuto kapitolu ráda věnovala právě komunikaci, a to jak verbální, tak i neverbální. V jednotlivých podkapitolách se kromě tématu důležitosti sociálních interakcí zaměřím také na komunikaci mezi prarodiči a jejich vnoučaty. Také se zmíním o bariérách, které se v mezigenerační komunikaci mohou objevovat.

Nejprve k vymezení jednotlivých pojmů. Pojem „komunikace“ vymezuje Jirásková (2005, s. 73) takto: *„Komunikace ve smyslu sociálním je dovozována z latinského „communicare“, což se rozumí jako „communem reddere“, tedy činiti společným a nese v sobě význam společného sdělování“*. Vzhledem k tomu, že naše komunikování probíhá vždy v určitém kontextu, stává se tak jedinečnou a neopakovatelnou událostí.

Komunikace k našemu životu neodmyslitelně patří a zrovna například u prarodičů, kteří potřebují lidský kontakt ve větší míře, je extrémně důležitá. Naše doba jde pořád dopředu, a tak díky posunu spolu už nemusíme komunikovat pouze tváří v tvář. Komunikovat můžeme i skrze technologie – velká pozornost se přikládá hlavně telefonům, kterým se budu věnovat v další kapitole této práce.

Přejdeme k pojmu „interakce“, o němž Jandourek (2001, s. 510) říká následující: *„Je to pojem, který je společný oborům sociologie a psychologie. Jde o „vzájemně propojené akce dvou nebo více osob“ či „vzájemné vztahy mezi partnery akce“ (-> sociální interakce). Interakcí mezi lidmi se zabývá sociologická teorie zvaná symbolický interakcionismus. Je založen na myšlence, že význam sociálních objektů, situací a vztahů vzniká ve zprostředkovaném procesu interakce – komunikace“*. Právě sociální interakce hraje v našich životech velkou roli, bez níž bychom nemohli normálně fungovat.

2.1 Důležitost sociálních interakcí

Sociální vazby jsou základní lidskou potřebou. Sociální interakce můžeme chápat jako setkání s ostatními lidmi, jež má povahu formální (vedoucí pracovník – řadový pracovník) či neformální (mezi členy sportovního oddílu). Řezáč (1998, s. 79) uvádí, že *„pojem interakce vyjadřuje skutečnost, že se mezi lidmi při společné činnosti utvářejí mezilidské vztahy a že na sebe prostřednictvím svých aktivit vzájemně působí a ovlivňují se. Interakce se tak jeví jako jev o dvou složkách, jež tvoří společná činnost a vzájemný mezilidský vztah. Zvláštnosti obou těchto složek pak společně spoluurčují celkovou povahu sociální interakce.“* Právě rodina je prostředím, kde spolu její členové utvářejí vztahy a rozvíjejí komunikaci, čímž se podílejí na vzájemné interakci jednotlivých rodinných příslušníků. Zvláště u interakce mezi rodiči a jejich dítětem je dobré si uvědomit to, že působení rodičů hraje roli v tom, jaký bude budoucí život dítěte, jaké bude mít vztahy, potažmo jaký bude jednoho dne sám rodič.

Vzájemné ovlivňování má tedy svou pozitivní, ale v některých případech i negativní stránku. Proto velmi záleží na tom, koho máme nebo si zrovna vpouštíme do našeho života a ke komu vzhlížíme – ať už jsou to naši rodiče, prarodiče, kamarádi. *„Čím intenzivnější příznivý emoční vztah máme k tomu, kdo je nám vzorem, tím vyšší je pravděpodobnost, že budeme napodobovat jeho chování. ... Stejný vliv na nás může mít*

i modelová postava někoho, koho máme jen příliš často před očima, resp. ho příliš často slyšíme (učitel, politik). I od nich – a na nich – se učíme“ (Vybíral 2005, s. 77).

Kopecká (2015, s. 63) uvádí 4 typy sociální interakce:

- přímá interakce – uskutečňuje se přímým kontaktem tváří v tvář (rozhovor, hra, společná činnost)
- nepřímá interakce – probíhá zprostředkovaně třetí osobou či komunikačními prostředky – média, mluvčí (televizní vysílání, spolupráce přes třetí osobu)
- záměrná interakce – vyznačuje se zaměřeným úsilím autority, nejčastěji rodičů a učitelů, a směřuje k ovlivňování, vyučování a výchově dítěte (výchova v rodině, školní vyučování); může mít také podobu usilování o přízeň druhé osoby
- nezáměrná interakce – probíhá každodenním vlivem osob v neformálních situacích, kdy jedinec pozoruje sociální model a s ním se ztotožňuje (Giddens, 1999).

Díky sociálním interakcím taktéž dochází k vzájemnému uspokojování potřeb, jako jsou: biologické potřeby (lásky, bezpečí, ocenění), potřeba závislosti, afiliace (potřeba přátelství), agrese, dominance či potřeba sebeúcty (Kopecká 2015, s. 63).

2.2 Verbální i neverbální komunikace

„Základním východiskem komunikace je akceptace druhého jako toho, kdo je sice jiný, ale je také osobností s mnoha zkušenostmi, prožitky, poznatky...“ (Jirásková a kol. 2005, s. 62).

Samotná komunikace je vzhledem ke každodennímu styku s dalšími lidmi nedílnou součástí našich běžných dnů. Zdravá komunikace přispívá v pozitivním slova smyslu i ke kvalitě našeho života, zvláště pak k posílení odolnosti rodiny. Mimo jiné spadá ke zdravému fungování rodiny také vzájemný respekt, spolupráce a součinnost, sdílení zážitků nebo naplnění emočních potřeb. Pokud někdo strádá nedostatkem kvalitní lidské komunikace, mohou se dostavit vztahové nebo řečové poruchy. Do ohrožené skupiny patří například opuštění lidí, lidé v sociální izolaci či mladé matky na mateřské dovolené (Vybíral 2005, s. 226).

Díky komunikaci můžeme sdělovat informace, postoje, žádosti či naši naladěnost a rozpoložení. Každá komunikace má také svůj cíl. Při mluvení nebo psaní se snažíme předávat své myšlenky někomu dalšímu, a dosáhnout tak právě daného cíle. Mezi pět hlavních cílů komunikace zařazuje DeVito (1999, s. 33) následující:

- učit se – učením získáváme znalosti o druhých, o světě a o sobě;
- spojovat – pomocí komunikace můžeme vytvářet vztahy s druhými lidmi, vzájemně na sebe reagovat;
- pomáhat – nasloucháme druhým a pomáháme jim dosáhnout řešení problému;
- ovlivňovat – posilovat nebo měnit postoje nebo chování druhých;
- hrát si – těšit se z okamžitého prožitku.

Komunikaci jako takovou dělíme na verbální a neverbální. U verbální komunikace, jak už samotný název napovídá, jde o vyjadřování slovní – tedy převážně slovní signály přenášené vzduchem a přijímané sluchem. Kromě ústní komunikace sem zahrnujeme ale i komunikaci písemnou. „*Slovní komunikací rozumíme výběr, kombinování a produkci jazykových znaků (psaní projevu, rozmyšlení řeči, artikulaci, řečovou strategii a „diplomacii“, volbu stylu), proces vzájemného sdělování, percepce (vnímání) a recepci (příjem)*“ (Vybíral 2009, s. 106). Tato komunikace je ovlivněna kulturou, přirozeným jazykem, tónem hlasu či tempem řeči. Ústní komunikace nám umožňuje předávat informace, vyjadřovat názory a emoce, přispívá k otevřenosti a důvěryhodnosti komunikace. Abychom si ve verbální komunikaci opravdu rozuměli, je potřeba mít určitou míru společných zkušeností se světem kolem nás, ale i v nás.

Neverbální, tedy mimoslovní komunikace může být záměrná, i nevědomá. „*Neverbální komunikace zahrnuje širokou oblast toho, co signalizujeme beze slov či spolu se slovy jako doprovod slovní komunikace. Neverbálně komunikujeme (Argyle, 1975, 1994; Křivohlavý, 1998 a jinde):*

1. *gesty, pohyby hlavou a dalšími pohyby těla;*
2. *postoji těla;*
3. *výrazy tváře (mimikou);*
4. *pohledy očí;*

5. volbou a změnami vzdálenosti a zaujímáním pozice v prostoru (přibližováním a oddalováním se);

6. tělesným kontaktem (dotyky);

7. tónem hlasu a dalšími neverbálními aspekty řeči;

8. oblečením, zdobností, fyzickými a jinými aspekty vlastního zjevu“ (Vybíral 2009, s. 81).

Mimika, jakožto výraz tváře, hraje obrovskou roli ve sdělování emocí. Díky ní v komunikaci s člověkem dokážeme rozeznat stavy, které právě teď prožívá (např. radost, údiv, znechucení aj.). To, že výraz tváře je při komunikaci velmi důležitý pro dokreslení situace, ukazuje i komunikace na internetu, kde se dnes běžně využívají grafická znázornění – „smajlíci“. Skrze ně tak můžeme snadno vyjadřovat naše emoce. Někteří výzkumníci tvrdí, že pomocí mimiky lze vyjádřit nejméně 8 emocí: štěstí, překvapení, strach, hněv, smutek, odpor (znechucení), opovržení a zájem (Ekman, Friesen, Ellsworth 1972). Kromě mimiky komunikuje naše tělo také pomocí pohybů a gest, mimo jiné i svým celkovým vzhledem. Gesty tlumočíme slova či fráze, využíváme je vědomě a záměrně. Gesta však nejsou zcela univerzální, každá kultura má svá specifická gesta, která v jiné kultuře mohou mít odlišný význam (Jirásková a kol. 2005).

2.3 Komunikace mezi prarodiči a vnoučaty

I ve vztahu mezi prarodičem a vnoučetem hraje komunikace velmi zásadní roli. Prostřednictvím komunikace dochází k porozumění mezi jednotlivými generacemi a naplňování životních kvalit. Vnoučata a prarodiče mívají stejný pohled na čas. Na rozdíl od dospělých nikam nespěchají a nemají téměř žádné povinnosti, které potřebují stihnout. Díky tomu mají prarodiče čas na obohacování dětí skrze vyprávění různých příběhů z jejich mládí a dětství rodičů vnoučat (Koutová 2017). Kromě předávání různých zkušeností, rad a příběhů z minulosti dokáží děti ocenit také to, když jsou babička s dědečkem pozorní posluchači. Zvláště v době, kdy může dojít k rozvodu rodičů, kteří tak bývají vystresovaní a naslouchají svým dětem čím dál méně. Dítě se prarodičům může svěřit s čímkoliv a zároveň se tím snáze zbavit smutku a starostí, které ho v životě trápí. Prarodiče jsou tak bezpečným místem pro děti. Koneckonců jak říká Iva Kyselá (2019): „Prarodiče jsou andělé svých vnoučat. Šťasten ten, kdo je má“.

Výše zmiňované komunikační cíle v předchozí podkapitole týkající se učení, spojování, pomoci, ovlivňování a hry nacházíme i ve vztazích mezi prarodiči a vnoučaty. V rámci komunikace mezi jednotlivými generacemi však není vždy možné těchto cílů dosáhnout z důvodu některých komunikačních bariér. Mezi mezigenerační komunikační bariéry řadíme například prožité „historické“ události, rozdílné životní zkušenosti, zdravotní stav, rozdílně založené a rozvíjené vzdělání či charakter společenských poměrů, v nichž se odehrála převážná část života (Jirásková a kol. 2005, s. 63). Autorka knihy Deník staré dámy zmiňuje i další bariéry, jako je rozvod rodičů vnoučat, odstěhování do zahraničí, nedostatek peněz nebo dospívání vnoučat (Šiklová 2003).

Dalším závažným problémem, se kterým se v rámci mezigenerační komunikace a vztahů můžeme setkat, je tzv. ageismus. Ageismus, neboli věková diskriminace, je podle Vidovičové (2005): „*ideologie založená na sdíleném přesvědčení o kvalitativní nerovnosti jednotlivých fází lidského životního cyklu. Projevuje se skrze proces systematické, symbolické i reálné stereotypizace a diskriminace osob a skupin na základě jejich chronologického věku a/nebo na jejich příslušnosti k určité generaci*“. V České republice na věkovou diskriminaci můžeme narazit například při zaměstnávání, kdy jsou v mnoha případech upřednostňováni mladí lidé bez ohledu na to, kolik zkušeností a jaké schopnosti mají (Streda 2020).

K bariérám zmíněným výše, obzvláště u starých lidí, můžeme připisat i vzdálenost od blízkých lidí a s ní spojenou komunikaci skrze moderní technologie. Starší generace k nim však nemá mnohdy tak blízko, jako generace mladší. Proto se v další kapitole věnuji mimo jiné i tématu moderních technologií v životě seniorů a možnostem, které jim dnešní doba nabízí, aby si mohli být (nejen) se svými vnoučaty o kousek blíž.

3 Senioři a „smart“ technologie

V této kapitole se budu věnovat tématu moderních technologií, které jsou všude kolem nás. Zaměřím se hlavně na jejich význam v životech seniorů, na ty technologie, které nám znatelně usnadňují komunikaci na dálku, a v neposlední řadě se zmíním o organizacích, které nabízejí různé druhy kurzů v oblastech informačních technologií pro seniory.

Hospodářská a sociální rada (2010) definuje pojem moderní technologie jako „*soubor vědecko-technických objevů a vynálezů včetně nových vědomostí, které mají pro*

společnost určitý význam a jsou (nebo budou) aplikovány do praxe“. K takovým technologiím řadíme například smartphony, tablety, počítače, GPS, interaktivní tabule, chytré ledničky, světla, auta, umělé inteligence, kamerové systémy. Toto je jen opravdu krátký seznam toho, co všechno nám v naší moderní době ulehčuje život. Všechny tyto technologie jsou jistě v našich životech vítány a využije je opravdu každý – bez ohledu na věk. Společnost se ale dělí na dva tábory – někteří lidé si stojí za tím, že už si bez moderních technologií nedokážeme představit svět, jiní namítají, že bychom mohli fungovat i bez nich, jelikož se tak dalo žít i tisíce let před tím. Různí lidé, různé názory. Je pravda, že díky technologiím je náš život o mnoho jednodušší, ale představuje to i značnou míru nebezpečí, ať už se jedná o ztrátu našeho soukromí, přibývání duševních poruch nebo rostoucí závislost na internetu, telefonech (Levíčková 2022). Na druhou stranu je můžeme velmi dobře využívat při práci nejen s dětmi, ale i seniory.

3.1 Moderní technologie v životě seniorů

O důležitosti vztahu mezi vnoučetem a prarodičem jsem psala již výše. Studie z Velké Británie ukazuje, že tyto vztahy mají i velmi pozitivní dopady na využívání moderních technologií seniory. Jedna ze starších studií z roku 2018 dokazuje, že více než 75 % seniorů se údajně naučilo ovládat moderní technologie díky svým vnoučatům. Taktéž 80 % seniorů uvedlo, že je čas strávený s vnoučaty omlazuje, současně se tak naučí bez problému stáhnout si hudbu, používat emotikony nebo vyhledávat oblíbená videa (Francis 2018).

Nejčastějším motivem seniorů je tedy jejich snaha se přiblížit mladší generaci a snazšímu kontaktu s přáteli. Řada z nich si ale neuvědomuje, že stejně tak, jako na internetu číhá nebezpečí na děti, můžou se obětí stát i oni. Kvůli větší izolovanosti seniorů od světa se často stávají zranitelnějšími. Vzhledem k těmto případům jsou na místě školení o bezpečnosti na internetu přímo určená pro seniory. Těmito různými kurzy spojenými s moderními technologiemi se zabývá například nezisková organizace ŽIVOT 90.

Dalším vzrůstajícím problémem je i využívání technologií, například mobilního telefonu, hraničící se závislostí. Někteří lékařští experti tvrdí, že starším lidem kvůli závislosti na telefonu hrozí opotřebení krku související s věkem a jsou vystaveni vyššímu

riziku kardiovaskulárních onemocnění, bolesti hlavy, zhoršení zraku či obezité. Není výjimkou, že závislosti mohou vyvolávat také rodinné spory (Levíčková 2022).

Že seniorů na internetu přibývá dokazuje i Český statistický úřad (ČSÚ 2021). Ten uvádí, že například mobilní telefon používalo v roce 2021 96 % osob starších 65 let, z nichž necelá třetina využívala chytrý telefon. Tento podíl však každým rokem stoupá. Na vzestupu je i využívání internetu. V roce 2010 využívalo internet 13 % seniorů nad 65 let, v roce 2021 se počet těchto osob zvýšil na 43 %. Senioři dle průzkumu nejvíce používají notebooky, následují mobilní telefony a poté stolní počítače. Internet využívají k nákupům, čtení zpravodajství, zasílání e-mailů, vyhledávání informací o zdraví a vyhledávání informací o zboží či službách. Na rozdíl od mládeže, které je na sociálních sítích hojně množství, seniorů je to zatím jen 11 %. Téměř jisté ale je, že bude tento počet v následujících letech narůstat. Díky aplikacím Facebook, Instagram, WhatsApp nebo videohovorům se totiž senioři cítí být více propojeni se světem.

K největším výhodám využívání moderních technologií můžeme zařadit uvědomění seniorů, že si s technologiemi dokáží poradit a využít je k svému prospěchu, což jim dodává více sebevědomí a předchází věkové diskriminaci, o které jsem se zmiňovala výše. Někteří odborníci vyzdvihují také ten fakt, že například určitý typ počítačových her může zlepšit kognitivní dovednost seniorů a psaním e-mailů si trénují jemnou motoriku. Používání chytrých telefonů také pomáhá seniorům bojovat s pocitem osamění (Levíčková 2022).

Ve speciálním vydání *Aging and Technology* představují mezinárodní vědci 12 článků o vědeckém výzkumu v oblasti stárnutí a technologie. Články poukazují na pozitivní dopad využívání moderních technologií směřujících ke zlepšení života seniora. V jednotlivých článcích se můžeme dočíst informace například o tom, že tyto technologie přispívají ke zlepšení kognitivních schopností (Wu a kol. 2019) nebo můžeme pomocí nich nahlédnout do množství fyzické aktivity seniora, a zvýšit tak povědomí a motivaci k častějšímu pohybu (Ummelse a kol. 2020). Pro starší seniory, pro které je již zapojení do technologií těžkopádné a složité (horší zrak, obratnost), jsou k dispozici virtuální asistenti, díky kterým může člověk i tak využívat některých výhod technologií (poslech hudby, připomenutí léků, telefonování) (White a kol. 2020). Dalším konceptem je virtuální realita či virtuální prostředí – lidé se mohou virtuálně přemístit na místa, kam se kvůli svým omezením již nedostanou, a rozšířit tak povědomí o dalších místech, městech,

zemích ve světě, které ve svém životě nestihli navštívit (Brown 2019). V jedenáctém článku také vědci zjistili, že technologie je prospěšná i pro lidi se střední úrovní kognitivní rezervy a zlepšuje kvalitu jejich života díky aktivnímu zapojení do digitálního světa (Ranieri a kol. 2021). Využívání těchto technologií má však i své bariéry – tou velmi častou je cenová nedostupnost, obavy o soukromí a nedůvěra (Marston 2021).

Nové technologie nepřinášejí pouze nové možnosti, čímž představují přidanou hodnotu ke stávající skutečnosti, „*nové technologie také vytěsňují dosavadní formy komunikace a chování, instituty a instituce. Počítačově negramotní tak nejenže nejsou obohacováni novými možnostmi, ale také přicházejí o formy tradiční*“ (Sak, Kolesárová 2012, s. 127).

3.2 Smart technologie jako komunikační nástroj

„Padly překážky spojené s časem a prostorem, s tady a teď. Svět se prý stal ohromnou sítí, v níž cirkulují znaky, věci i živé bytosti. (...) Po nebezpečné interakci mezi lidskými těly přichází zobecněná komunikace na dálku, takže v blízké budoucnosti se budeme možná milovat i zabíjet virtuálně“ (Dubey 2021, s. 19).

V této podkapitole se nabízí prostor pro navázání na nepřímou interakci, o které jsem se zmiňovala v podkapitole „Důležitost sociálních interakcí“. Způsobů, jak s někým druhým navázat komunikaci, která spadá právě do interakce, je v dnešní době hned několik. Největší zásluhy na tom má rozmach komunikačních a informačních technologií. Tyto technologie v naší moderní době využíváme téměř každou chvíli – a to nejen při práci a vzdělávání, ale i zábavě a relaxaci. „*Pojem informační a komunikační technologie obecně zahrnuje technologie, systémy, aktivity a procesy, které se podílejí na zobrazení, zpracování, skladování a přenosu informací a dat elektronickou cestou*“ (ČSÚ 2010).

Zejména v období výskytu koronaviru, kdy bylo výrazně omezeno setkávání lidí, v našich životech hrály komunikační technologie obrovskou roli. Díky nim jsme mohli naplňovat své některé pracovní povinnosti a důležitým pomocníkem byly i ve vzdělávání. Mnohým seniorům nezbývalo nic jiného, než se také hlouběji seznámit s telefony a počítači a objevit jejich funkce, aby se mohli spojit se svou rodinou a blízkými a necítit se tak osaměle.

V kapitole o komunikaci jsem se zmiňovala o tom, že komunikaci dělíme na verbální a neverbální. Díky moderním technologiím a aplikacím, jako je například FaceTime nebo WhatsApp, které nám umožňují přenos nejen našeho hlasu, ale i videa, můžeme komunikovat do určité míry i neverbálně. Skrze videohovory můžeme sledovat výrazy ve tváři člověka, jeho emoce a celkové fyzické chování, což je důležité pro dokreslení slovní komunikace. „*Pokud bychom měli být odkázáni jen na jeden zdroj (např. videozáznam beze zvuku nebo naopak pouze audiokazetu), pak přece jen přesnější rozpoznání poskytuje viděné (expozice vizuální)*“ (Vybíral 2009, s. 91). Při naplňování role prarodiče mohou být tak telefony aj. využívány nejen k povídání, ale i například k jednoduchým hrám, kde je potřeba vidět pohyby druhého člověka.

Pokud hovoříme o komunikačních technologiích, radě z nás se vybaví telefony, počítače, popřípadě tablety, ve kterých téměř nikdy nechybí ani přístup k internetu. Přímou využití internetu v životě seniorek se ve sborníku Stárnutí 2021 ve své práci věnuje Naděžda Špatenková a Anna Fromová. Cílem jejich výzkumného šetření bylo porozumět tomu, jakou roli hraje internet v každodenním životě seniorek (resp. žen 65+). Práce je primárně zaměřena na osamělé, respektive ovdovělé seniorky v kontextu s Covid-19. Polostrukturovanými rozhovory bylo zjišťováno, jak ženy vnímaly první setkání s internetem, jaký byl důvod pořízení internetu a jaká změna proběhla od pořízení v průběhu času. Identifikovány byly následující tematické okruhy: Tehdy a nyní, Dvě strany jedné mince, Mezigenerační vnímání a Každodennost.

„Z výsledků je patrné, že internet v životě seniorů, resp. osamělých seniorek představuje různorodý fenomén, nejenže funguje jako prostředek komunikace, získávání informací, jako alternativní zdroj informací ke starším mediálním zařízením typu televize nebo rádio, zdroj zábavy apod., ale také funguje jako pole mezigeneračního učení, generačních střetů, mezigeneračních vztahů, rozdílů, podobností a stereotypů. (...) Co se týče vzdělávání, internet je jeho prostředníkem, ale i předmětem“ (Špatenková, Fromová 2021).

Doba jde ale natolik dopředu, že i senioři mohou svou prarodičovskou roli naplňovat nejen zasíláním písemných či hlasových zpráv a voláním s využitím mobilních telefonů a počítačů, ale dokonce i prostřednictvím inteligentních hraček. Tyto hračky totiž umožňují nahrávat hlas člověka a následně ho reprodukovat. Díky nim může například babička do hračky nahrát mluvenou pohádku a vnouče si ji může pouštět stále dokola.

Takový systém najdeme u různých plyšových hraček či dětských audio rekordérů. Ty slouží například k uspávání dětí, zpěvu nahraných písní, vyprávění pohádek, předávání vzkazů a připomínek, k rozvíjení koncentrace nebo rozšiřování slovní zásoby dětí.² Aby ale mohli prarodiče využívat těchto moderních technologií, musí si k nim také najít cestu. Proto se v další podkapitole věnuji některým organizacím, které napomáhají seniorům se s těmito technologiemi seznámit a zařadit je do jejich běžného života.

3.3 Organizace poskytující seniorům programy a kurzy v oblasti technologií

Vzhledem k tomu, že v seniorském věku dochází k „*obecnému poklesu rychlosti zpracování informací v centrálním nervovém systému*“ (Vágnerová 2007, s. 319), nemusí tak být pro všechny seniory jednoduché se s moderními technologiemi naučit zacházet. A proto, že ne každý senior má ve svém okolí někoho, kdo by mu se seznamováním s funkcemi telefonů, počítačů aj. pomohl, jsou zde některé organizace, které se mimo jiné na tuto pomoc také zaměřují. Tyto organizace seniorům poskytují jak kurzy zaměřené na zvládnutí základních funkcí mobilního telefonu nebo tabletu, tak i počítačové poradny, pomoc s orientací na sociálních sítích nebo s fotografováním. Cílem následujících organizací je podporovat nezávislost u starších lidí, vést je k samostatnosti ve všedních povinnostech, podílení se na společenském životě, zvýšení informovanosti seniorů, podpora setkávání všech generací mimo jiné i skrze nové technologie a služby vedoucí ke zlepšení a zjednodušení života seniorů.

- **ŽIVOT 90** – Tato organizace nabízí kromě různých akcí a přednášek i jazykové, pohybové, tvůrčí, paměťové či počítačové kurzy. Konkrétně počítačový kurz se zaměřuje na prohloubení znalostí, jak používat počítač v běžném životě, na jeho jednotlivé funkce a základní ovládání. Jiné kurzy se také věnují používání tabletů a chytrých telefonů.

² Takovou interaktivní hračkou je například Smoby Audio rekordér Kidcorder nahrávání a přehrávání hlasu písniček a vzkazů.

- **Moudrá sovička z. s.** – Tento spolek organizuje projekt Digitální odysea, což je projekt digitálního vzdělávání pro seniory 65+ od Nadace Vodafone. Poskytuje také distanční nebo prezenční semináře, kurzy nebo individuální pomoc v digitálním vzdělávání. K dispozici je seniorům i mobilní centrum (vybavená pojízdná učebna), kde se společně s digitálním asistentem naučí správně a bezpečně ovládat svůj telefon, tablet nebo notebook.
- **Mezi námi, o.p.s.** – Obecně prospěšná společnost Mezi námi poskytuje řadu programů s různými zaměřenými, mezi kterými je i program ONLINE, jež vznikl v reakci na pandemické opatření, kdy docházelo k sociální izolaci seniorů. Tento program se zaměřuje na prevenci proti pocitu sociálního vyloučení, osamocení a izolace od okolního světa. Program ONLINE zahrnuje videohovory, online setkání, videopozdravy od dětí a seniorů, online semináře a vzdělávání v oblasti počítačové gramotnosti a kybernetické bezpečnosti.
- **Centrum Elpida** – Centrum Elpida je vzdělávacím a kulturním prostorem pro aktivní seniory. Seniorům a starším dospělým nabízí široké spektrum jazykových a počítačových kurzů, tvůrčích dílen, přednášek, cvičení, poraden, kulturního a komunitního programu. Senioři se v oblasti počítačových kurzů mohou přihlásit na kurzy zaměřené na sociální sítě, nákupy na internetu nebo na individuální konzultace s počítačovým lektorem.

V závěru této části práce můžeme shrnout, že prarodiče zaujímají významné místo jak v rámci rodinných vztahů, tak i přímo v životě vnoučat. Část práce jsme věnovali komunikaci i komunikačním bariérám, které mohou mezi prarodiči a vnoučaty vznikat. V určitých situacích, kdy nemohou být prarodiče svým vnoučatům na blízku, mohou i tak nadále udržovat kontakt prostřednictvím moderních technologií, které poskytují hned několik způsobů komunikace. Z toho nám vyplývá oblast, na kterou se zaměříme v empirické části práce. Jakým způsobem se tedy role prarodiče dá naplnit skrze technologie? Jaké aspekty jsou důležité pro naplnění této role? Na tyto otázky a řadu dalších jsem se pokusila odpovědět v následující výzkumné části.

II. Empirická část

4 Metodologie výzkumu

Cílem mé bakalářské práce je zjistit a popsat způsoby a specifika komunikace mezi prarodiči a jejich vnoučaty na dálku, a také to, jakým způsobem mohou prarodiče svou roli v dané situaci naplňovat. Dále se chci zaměřit na to, jak prarodiče vnímají komunikační technologie, které jim kontakt s vnoučaty umožňují.

Vzhledem k charakteru výzkumného problému jsem zvolila kvalitativní přístup, který umožňuje získat požadované informace a zejména porozumět danému jevu více do hloubky.

Kvalitativní výzkum je Švaříčkem a Šed'ovou (2007, s. 17) definován jako „*proces zkoumání jevů a problémů v autentickém prostředí s cílem získat komplexní obraz těchto jevů založený na hlubokých datech a specifickém vztahu mezi badatelem a účastníkem výzkumu*“. Výzkumník má za cíl porozumět situaci stejně, jako jí rozumí sami aktéři, kteří jsou zkoumaní v přirozeném prostředí (Švaříček, Šed'ová 2007). Výstupem kvalitativního výzkumu je podle Smékala (1983, s. 56) formulování nové hypotézy či teorie. Tyto hypotézy a teorie však platí pouze pro vzorek, ze kterého byla data získána, proto není možné tvrzení zobecňovat (Švaříček, Šed'ová 2007). Ke kritériím kvalitativního výzkumu se řadí i kritérium hodnověrnosti, které vychází z konceptu Lincolnové a Guby (1985) a zahrnuje důvěryhodnost, přenositelnost, spolehlivost a potvrditelnost.

Podle Švaříčka tvoří jádro každého výzkumného projektu výzkumné otázky (Švaříček, Šed'ová 2007). „*V komplexnějším výzkumném šetření jen zřídka vystačíme s jednou výzkumnou otázkou. Poměrně běžným uspořádáním je volba jedné základní a velmi obecné otázky, která je dále rozložena na několik otázek specifických, jež jsou přesněji zaostřeny*“ (Švaříček, Šed'ová 2007, s. 70). Na základě toho jsem stanovila hlavní výzkumnou otázku (HVO): **Jakým způsobem je naplňována role prarodiče skrze moderní technologie?**

4.1 Výzkumný vzorek

Pro svůj výzkum jsem oslovila prarodiče, kteří mají svá vnoučata v zahraničí, což jim neumožňuje časté setkávání, proto jsou v pravidelném kontaktu prostřednictvím mobilních či počítačových zařízení. Všem osloveným jsem nejprve představila téma mé práce a následně vysvětlila, na co je výzkum zaměřen. Následně jsem zjišťovala, zda by neměli chuť se výzkumu účastnit a poskytnout mi rozhovor. Celkem se mi podařilo zajistit čtyři komunikační partnery. Jeden z dotazovaných se nabídl sám, protože jsem se před ním zmínila o tom, že hledám dobrovolníky do výzkumu. Druhého účastníka jsem oslovila osobně, protože šlo o člena mé rodiny. Na zbylé dva komunikační partnery jsem získala doporučení od mých známých. Ty jsem oslovila telefonicky. Informace o dotazovaných jsem zapsala do následující tabulky.

Tabulka 1: Základní údaje o komunikačních partnerech

Přezdívka	Věk	Aktuální stav (aktuální/bývalé zaměstnání)	Počet vnoučat v zahraničí (věk)	Technologie používané dotazovanými
Petr	60	Pracující (elektromontér – správa železnic)	2 (3 roky, 5 let)	Dotykový telefon, notebook
Marie	68	V důchodu (zdravotní sestra)	2 (10 let, 13 let)	Dotykový telefon, stolní počítač
Josef	60	Pracující (předseda spolku pro seniory)	3 (1 měsíc, 2 roky, 3 roky)	Dotykový telefon, notebook
Šárka	68	V důchodu (švadlena)	3 (3 roky, 15 let, 17 let)	Dotykový telefon, stolní počítač

Zdroj: Vlastní výzkum, 2023

4.2 Metoda sběru dat a jejich analýzy

Kvalitativní výzkumná strategie, která byla zvolena pro tuto práci, byla realizována metodou hloubkového rozhovoru. Tento Kvale (1996, s. 5-6) definuje jako metodu, „jejímž účelem je získat vyličení žitého světa dotazovaného s respektem k intepretaci významu popsanych jevů.“ Podle Švaříčka (2007, s. 159) je rozhovor „nejčastěji

používanou metodou sběru dat v kvalitativním výzkumu“. Rozhovor jsem zvolila polostrukturovaný, který je charakteristický tím, že vychází z předem připravených témat a otázek, na které se výzkumník ptá (Švaříček, Šed'ová 2007). Velká část procesu sběru dat pomocí hloubkového rozhovoru probíhá již při přípravě otázek před tím, než vyrazí výzkumník do terénu. V rozhovoru by kromě hlavních a navazujících otázek neměly chybět ani otázky úvodní a ukončovací. Úvodní otázky by měly sloužit k navození spontánního vyprávění účastníka a také „by měly být jednoduché a měly by dávat najevo empatii s účastníkem“ (Švaříček, Šed'ová 2007, s. 163). Cílem hlavních otázek je „povzbudit jedince, aby hovořili o svých zážitcích, dojmech a přesvědčeních, spíše než aby podávali „správné odpovědi“ (tamtéž, 164). Navazující otázky jsou dodatečné otázky zaměřené na specifická témata a myšlenky (Švaříček, Šed'ová 2007). Účelem ukončovacích otázek je například zjistit, zda bylo nějaké téma opomenuto nebo poskytnout prostor pro otázky účastníka.

(HVO): Jakým způsobem je naplňována role prarodiče skrze moderní technologie?

Pro zodpovězení hlavní výzkumné otázky byly stanoveny dílčí výzkumné otázky (DVO), které byly následně rozloženy do specifických otázek, které tvořily jádro rozhovorů.

DVO 1: Jaký význam senioři technologiím v naplňování prarodičovství přisuzují?

Jaké pro Vás je být babičkou/dědečkem na dálku?

Jak důležité je pro Vás udržovat kontakt s vnoučaty?

Jakými způsoby probíhá komunikace s vnoučaty?

Jakým způsobem se podílíte na výchově vnoučat?

Jak jste se seznamoval/a s komunikací skrze technologie; kdo Vás s nimi učil zacházet?

DVO 2: Jaké aspekty jsou důležité pro to, aby tato role mohla být skrze technologie naplňována?

Jaký máte názor na komunikační technologie?

V čem Vám tyto technologie vyhovují?

Co Vám naopak komunikace skrze technologie neumožňuje; co Vám v ní schází?

Rozhovor jsem se dvěma komunikačními partnery vedla u nich doma, se třetím v poklidné kavárně a s dalším v jeho pracovní kanceláři. Všichni dotazovaní vyslovili souhlas s nahráváním rozhovoru a s následným zpracováním informací pro mou práci. Také byli seznámeni s tím, že je rozhovor anonymní a pro zachování naprosté anonymity informantů bude každému z nich přidělena přezdívka. Rozhovory byly doslovně přepsány, snažila jsem se také o zachycení neverbální komunikace. Zpočátku jsem pociťovala mírnou nervozitu z obou stran, která byla ale postupně uvolňována.

Pro analýzu získaných dat jsem se rozhodla zvolit metodu otevřeného kódování. Podle Švaříčka jde o operace, během nichž jsou získaná data rozebrána a složena novým způsobem (Švaříček, Šed'ová 2007). „*Při otevřeném kódování je text jako sekvence rozbit na jednotky, těmto jednotkám jsou přidělena jména a s takto nově pojmenovanými (označenými) fragmenty textu potom výzkumník dále pracuje*“ (Švaříček, Šed'ová 2007, s. 211). Textem se rozumí přepsaný rozhovor, záznam z pozorování, dokument. V mém případě se jedná o přepsané rozhovory, které je nutné rozdělit na jednotky, přičemž jako jednotku můžeme brát slovo, sekvenci slov, větu nebo odstavec (Švaříček, Šed'ová 2007). K těmto jednotkám je následně přidělen kód. Kódem se rozumí slovo nebo krátká fráze vystihující nějakým způsobem určitý typ, jenž se odlišuje od ostatních (Lee, Fielding 2004). Získané kódy poté rozdělujeme do jednotlivých kategorií.

V rozhovorech jsem se pokoušela nalézt odpovědi na otázky, které jsem vytvořila v návaznosti na hlavní výzkumnou otázku. S některými komunikačními partnery jsme se občas vzdálili od tématu, což ale nebylo na škodu a myslím si, že to alespoň napomohlo k uvolnění atmosféry. Dotazovaným jsem nejprve pokládala otázky ohledně vzpomínek na jejich prarodiče, přičemž jsme se postupně dostávali k jádru mého tématu. Dotazovaní o svém prarodičovství na dálku hovořili otevřeně a z některých jsem cítila lítost z toho, že svá vnoučata nemohou mít blíž. Společně jsme hovořili o benefitech a limitech, které prarodiče vnímají na technologiích, dále také o jejich využívání a v neposlední řadě o tom, jaké je být babičkou a dědečkem na dálku. Celé tyto rozhovory jsem poté doslovně přepsala. Následně jsem přepsané texty pečlivě pročítala větu po větě a jednotlivým podstatným informacím připisovala kódy. Díky kódům, které jsem získala, jsem následně vytvořila subkategorie, z nichž nakonec vznikly kategorie, které jsem začlenila do dvou

velkých oblastí – a to Smysl technologií v naplňování role prarodiče a Aspekty podstatné pro využívání technologií. Kódovací postup znázorňují následující tabulky 2 a 3.

Tabulka 2: Smysl technologií v naplňování role prarodiče

Kategorie	Subkategorie	Kódy
Možnosti využití technologií	Vidíme se, slyšíme se	Živý obraz; pravidelný kontakt; hromadná setkání; sdílené zážitky
	Zaznamenávám a posílám	Fotodokumentace; hlasové zprávy
	Jen tak spolu klábosíme	Sdílení zážitků; aktuální informace
	Vzájemně se vzděláváme	Knihy; cestování; spolupráce s vnoučaty; technologie
Omezení v kontaktu skrze technologie	S vnoučaty nevolám nikdy sám	Nízký věk vnoučat; rodičovský dozor; ztráta intimity
	Schází mi pusa	Absence fyzického kontaktu; odloučení; nenaplněný vztah; vynahrazování

Zdroj: Vlastní výzkum, 2023

Tabulka 3: Aspekty podstatné pro využívání technologií

Kategorie	Subkategorie	Kódy
Pozitivní vztah k technologiím	Zájem o techniku	Prohloubení zájmu; nadšení; zvědavost
	Možnost flexibilního kontaktu	Kontakt na dálku; e-mail
	Multifunkčnost	Aplikace; neobvyklé funkce; sociální sítě; vzdělávání
Technické zázemí	Pomoc rodiny	Složitě ovládání; časová náročnost; trpělivost
	Vlastní technická zdatnost	Předchozí zkušenosti; horší přizpůsobitelnost; technický „antitalent“

Zdroj: Vlastní výzkum, 2023

5 Výzkumné zjištění a interpretace výsledků

1. Smysl technologií v naplňování role prarodiče

V této oblasti jsem se zaměřila zejména na to, jaký význam prarodiče přisuzují technologiím v rámci naplňování své role – respektive, co všechno jim technologie umožňují s vnoučaty dělat, co na technologiích v tomto smyslu oceňují a v čem naopak spatřují problém. Tato oblast je rozdělena do dvou kategorií. Do první kategorie s názvem „Možnosti využití technologií“ spadají subkategorie, které vyjadřují to, v čem prarodiče vnímají smysl technologií v kontaktu s vnoučaty a pro jaké účely je využívají. Druhou kategorií je „Omezení v kontaktu skrze technologie“, která obsahuje informace o tom, v čem spatřují prarodiče slabé stránky kontaktu na dálku skrze technologie.

Možnosti využití technologií

Vidíme se, slyšíme se

Největší význam připisovali dotazovaní možnosti videohovoru, která jim prarodičovství na dálku alespoň trochu zpříjemňuje. Tuto funkci, ať už se jedná o WhatsApp, Messenger nebo FaceTime, kterou technologie nabízejí, využívají všichni mí komunikační partneři a vnímají ji jako největší výhodu telefonů. Kromě toho, že se mohou s vnoučaty ze zahraničí slyšet, vyzdvihují hlavně živý obraz. Pro prarodiče je důležité, aby nebyli ochuzeni o to, jak vnoučata rostou a časem se mění, což ostatně uvádí i pan Petr, který si kvůli videohovorům pořídil chytrý telefon: *„Protože jinak by je člověk bez toho asi neviděl třeba toho půl roku. ... Takže kvůli tomu jsme to teda i pořídili, hlavně teda, že se uvidíme, jak to všechno utíká, jak se měněj, jak rostou, no.“* I pan Josef spatřuje půvab v živém obrazu: *„... protože ten živěj obraz on-line v reálu, že si vlastně navzájem můžeme ukázat, co je v tom našem bytě, na zahradě, je hezký, tak to má svůj půvab, no.“*

Další věcí, kterou pan Josef vyzdvihuje na moderních technologiích, jsou hromadná setkání, kdy se videohovoru může účastnit i širší rodina: *„Tak si voláme přes WhatsApp a je to takový hezký, prostě třeba půlhodinový rozhovor, kdy ale tam nejsem jenom já a celá moje rodina, protože samozřejmě jsou tam napojený nebo byly tam napojený i prababičky ...“*.

Zaznamenávám a posílám

Technologie jsou často využívány k záznamu okamžitých momentů. Kromě komunikace, ať už skrze videohovor či klasický hovor, se mí komunikační partneři také zmiňovali i o dalších funkcích telefonních zařízení, jako je například fotodokumentace. Paní Marie prostřednictvím fotografií informuje rodiče vnučat: „... *ale zase vidim, že je to prostě výborný. Vyfotim si Šimona, kde potřebuju, pošlu jim to. Že u nás spí, že se koupe nebo tak*“.

Pan Petr využívá i zasílání hlasových zpráv vnučkám: „*Já to objevil jako nedávno, že se právě dají posílat i hlasový zprávy. A tak třeba když Eliška nemá čas na telefonování, tak posílám hlasovky, když třeba holkám chci něco říct, a oni si to pak poslechnou a odpoví*“.

Jen tak spolu klábosíme

Skrze telefon prarodiče a vnučata společně sdílejí okamžiky radosti, své zážitky i novinky z každodenního života. Náplní hovorů bývá většinou rozhovor, žádný z dotazovaných se nezmínil o tom, že by například hráli s vnučaty nějaké hry, což se může odehrávat až v mladší generaci, pro kterou budou hry součástí životního stylu. Vzhledem k tomu, že jsou ve většině případech hovory plánované, postrádají spontaneitu a někdy mohou být vnímané spíše jako „zdvořilostní“. Pan Petr se se svými vnučkami baví nejčastěji o aktuálních informacích a jejich zážitcích: „*No, tak nějak o životě, no. Kdy se uvidíme, jak se máme, jestli jsme zdraví, jaký je počasí. ... oni třeba jako říkaj svoje příběhy, že byly v zoologický, tak mi to vyprávějí, jako děti, jo, po svým prostě*“.

Také pan Josef si nejraději s vnučaty povídá o tom, co je zrovna aktuální: „*No, obvyklá vlastně jako není, protože my si vlastně sdělujeme takové ty aktuální informace, co se u nich dějou, když se vlastně teďkon narodila nejmladší vnučka Milada, tak to byl i ten průběh těhotenství, jak se jim tam žije ...*“. Mimo to se vnučata svému dědečkovi také chlubí svými výtvy: „*A s vnučatama na dálku si povídám, on mně Toník a Maruška ukazujou ty hračky, co všechno umí, jak umí malovat a tak*“.

Paní Šárka se přiznala, že se skrze telefon také pokouší zjistit novinky ze života, i když zjišťování informací od odrostlejších vnuků už není tak snadné: „*S Mikym, ten je takovej jako uzavřenější, ale ten jako zase už má slečnu, takže toho se vždycky vyptávám, co slečna. (smích) A on odpoví: „Noo, dobrý“, to víš, tak ten už nebude v sedmnácti vyprávět babičce nic*“.

Vzájemně se vzděláváme

Někteří prarodiče, zejména ti, kteří mají svá vnoučata již starší, se také zmínili o zajímavém využití technologií. Skrze ně si totiž nejen vyprávějí své historky a zážitky, ale zároveň se i vzájemně vzdělávají. Komunikační partnerka Šárka uvedla, že je její vnuk vášnivým čtenářem, tudíž se nejraději vzdělávají v oblasti čtenářské. Vzájemně si tak předávají své zkušenosti s knihami a dávají si doporučení: „*No tak vlastně s Matym si povídáme hodně o knížkách, protože on je vlastně docela velkej čtenář, takže to si povídáme o knížkách, jakou jsme přečetli a o čem byla, dáme si doporučení a tak*“.

A mimo společný knižní zájem zmínila paní Šárka i další zajímavou výhodu videohovorů – se svým vnukem totiž může „cestovat“ do zemí, ve kterých se její vnuk zrovna nachází, a poznávat tak jiná místa, obyvatele, zvířata. „*No a pak samozřejmě kde je, protože on vlastně hodně cestuje a byl i v Africe na safari, tak mi to tam ukazoval a posílal i nějaký zvířátka, který tam viděl. ...Abych prostě viděla, kde jsou a co tam dělají. Vlastně Maty, ten se byl potápět i na těch Maledivách*“.

Na druhou stranu se paní Marie snaží vysvětlit vnukovi, aby si od telefonu dokázal držet odstup: „*Já ho neodrazuju, ale říkám: „Nesmíš to mít v ruce furt, protože bys byl hloupej a musíš si všechno dávat do hlavičky, kolik je pět a pět a jak se všechno dělá, protože potom to bude jen doplněk tvých vědomostí*“.

Údělem prarodičovství na dálku je naučit se pracovat s technologiemi, které umožňují kontakt, což působí prarodičům leckdy potíže. S tímto problémem mohou v takových situacích napomáhat vnoučata. Jedna z komunikačních partnerek se díky svým vnukům naučila zacházet nejen s počítačem, ale i chytrým telefonem, přičemž si nyní mohou volat skrze videohovory, zasílat si fotografie nebo sdílet své zážitky na sociálních sítích: „*Noo, někdy složitý to bylo. Určitý věci. Ale tak kluci mě to tady hodně naučili, třeba pracovat s počítačem, takže to jsem tak nějak, no. Když mi tam nainstalovali*

tu určitou aplikaci, tak s tím jsem si pak poradila. ... Noo, to určitě, to já bych jako, něco si tam nainstalovat, to bych asi nezvládla, nevim. Třebas taky, ale vždycky jsem si to radši nechala provést“.

Omezení v kontaktu skrze technologie

S vnoučaty nevolám nikdy sám

S dotazovanými jsme při rozhovoru narazili na to, že vzhledem k nízkému věku jejich vnoučat nelze zařídit videohovor o samotě, vždy jsou při tomto hovoru přítomni rodiče vnoučat, aby hovor spustili, případně měli nad dítětem dozor. V tomto případě dochází ke ztrátě intimity mezi vnoučetem a prarodičem. Pan Josef sice shledává pozitivním, že se při videohovorech setkají jako celá rodina, ale dle jeho slov je očividné, že by rád byl s vnoučaty také někdy sám: *„Jo, tak já se těším na to, že ten Toník třeba je nesmírně šikovnej a že třeba, protože ta perspektiva, že v té Americe zůstanou ještě nějakou dobu je, tak že až bude mít svůj vlastní mobil, tak že si s nim budu povídat opravdu jako face to face, jenom já třeba. No, a to samý potom ta mladší dvouletá Maruška, tak to má zase trochu jiné klima, jinou atmosféru, když je člověk jenom s tím dítětem, než když je nás tam třeba pět, šest nebo osm“.*

I druhý dědeček se v rozhovoru zmínil o tom, že vnoučata jsou během rozhovorů vzhledem k jejich nízkému věku vždy pod dozorem, proto oceňuje, když vnoučata vidí osobně a může s nimi strávit pár chvil o samotě.

Schází mi pusa

Ačkoliv prarodiče shledávají možnost videohovorů pozitivním, všichni se také shodli na tom, že jim i tak schází fyzický kontakt s vnoučaty a je jasné, že chvílky strávené ve společnosti vnoučat nelze nahradit videohovorem. Pan Petr říká, že by měl svá vnoučata raději blíže. Když se vidí osobně, vnímá to jako srdečnější a veselejší situaci, oproti hektickému volání: *„Tak když se vidíme, tak si podáme ruku, dáme si pusku, je to takový srdečnější asi, jo. Takhle jako v tom FaceTimu je to takový hektický, taková rychlovka*

jenom. ... Ale nejlepší je, když jsi s nima venku a posloucháš ty názory. Je to takový veselejší“.

Paní Marie nesla těžce už jen to, že její dcera zůstala v zahraničí po tom, co tam odjela na nějaký čas pracovat. Svou roli babičky chlapců v zahraničí si vynahrazuje u svého dalšího vnuka, který žije blízko ní a se kterým tráví téměř veškerý svůj čas.

Stejně je na tom i pan Josef: *„No, musím to říct popravdě, že já si to vynahrazuju na těch dvou, co mám tady blízko, protože bydlí kousek od mého bydliště“.* Zároveň také hovoří o nenaplněném vztahu, který díky pouhému kontaktu přes videohovor s vnoučaty má: *„... ale je to takovej nenaplněnej vztah, protože přes to video je opravdu jako chabá náhražka toho, že si člověk může ty vnoučata, co mám tady, pochovat, pohladit, hlavně myslím ten haptickej kontakt mně chybí s těma vnoučatama na dálku“.*

2. Aspekty podstatné pro využívání technologií

Pro to, aby se prarodiče mohli se svými vnoučaty spojit na dálku, je důležité, aby měli pozitivní vztah k používání technologií a dobré technické zázemí. Tato oblast je rozdělena na kategorii „Pozitivní vztah k technologiím“, kde hraje důležitou roli ochota učit se nové věci. Bez ní by se prarodiče v zacházení s technologiemi neobešli. Druhá kategorie „Technické zázemí“ je věnována pomoci s technologiemi, kterou sami dotazovaní vyzdvihovali, a vlastním technickým zdatností.

Pozitivní vztah k technologiím

Zájem o techniku

Nejen ochota se učit nové věci, ale i samotný zájem o techniku je důležitým aspektem pro využívání technologií.

Dle rozhovorů lze usoudit, že u některých dotazovaných jejich zájem o technologie odstartoval až tehdy, kdy se jejich děti usadily v zahraničí a založily zde rodinu. Do té doby nebyl smartphone potřeba. V případě pana Petra, který se zpočátku technologiím bránil, lze říci, že nyní svůj zájem prohlubuje. Když po nějaké době přišel „na chut“ dotykovému telefonu, pořídil si i chytré hodinky, které má s telefonem propojené.

Zatímco paní Šárka byla z technologií nadšená a projevovala svůj zájem již dříve: „*Mně tohleto jako nedělalo problém, si takovýhle věci pořizovat, spíš naopak jsem to spíš chtěla, než abych to odmítala*“.

Další z dotazovaných hovoří o tom, že díky její zvědavosti a chuti objevovat nové věci se zajímá o to, jak se různé funkce ovládají a snaží se využít jejich možností.

Možnost flexibilního kontaktu

Jako jednoznačnou pozitivní funkci technologií vnímají prarodiče to, že mohou komunikovat se svou rodinou, kdykoli se jim zachce. Paní Šárka tuto možnost vnímá jako důležitou a zmiňuje se o tom, že dříve to nebylo možné: „*Ale je to jináč vlastně výhoda, protože se spojíte s kýmkoli, kdykoli je potřeba, dřív to nebylo možné*“.

Kromě komunikace skrze telefon někteří prarodiče využívají i stolní počítač. Paní Marie například ráda sdílí se svými kolegyněmi fotografie z přírody prostřednictvím zasílání e-mailů: „*No a mám ten počítač, takže tím počítačem zase komunikuju s babkama z toho klubu, že si pošleme maily, oni teda hlavně posílají různý maily, kde je příroda a takový různý. Takže to já zase jinejm přeposílám, to je moje komunikace*“.

Multifunkčnost

Telefony v dnešní době neslouží pouze ke komunikaci. Všichni dotazovaní vyjádřili svou chuť učit se nové věci a díky tomu vyzdvihovali i multifunkčnost smartphonů. Paní Marie například uvádí vyhledávání informací nebo stahování knih: „*Manžel třeba řekne, že mi dá do telefonu různý knížky na poslouchání, že jde jednak text a jednak teda zvuk... Takže technologie jsou skvělý, když potom to umíš, plno těch věcí, tak je to výborný, jo*“. Zároveň ale téměř všichni komunikační partneři přiznávají, že nedokáží využít a ovládat veškeré funkce, které chytré telefony nabízejí.

Pan Josef kromě toho, že oceňuje multifunkčnost telefonů a využívá typických funkcí, narazil i na jednu méně obvyklou: „*A pak u těch mobilních telefonů hodně vyzdvihuju tu multifunkčnost, že to je kromě počítače i skvělej fotoaparát, komunikátor, no a vlastně má spoustu dalších funkcí díky těm nahaným aplikacím, které mohu používat. Nedávno jsem zrovna používal mobil jako vodováhu...*“.

Paní Šárka se na rozdíl od ostatních dotazovaných zmínila i o sociálních sítích, na kterých také udržuje kontakt se svými vnuky. Kromě toho se prostřednictvím telefonu také pokouší vzdělávat. Skrze aplikaci se snaží učit se anglický jazyk: „*Ted' vlastně mi tam Maty nainstaloval tu angličtinu, takže se stejně houby naučím, ale aspoň se snažím*“. V neposlední řadě se paní Šárka zmiňuje také o tom, že jí telefon slouží i pro internetové bankovníctví nebo překladač, který má tak po ruce při cestování.

Přes vyjádřený pozitivní vztah dotazovaní vyjadřovali určitou opatrnost či prozíravost ve vztahu k některým funkcím. V případě pana Petra se jednalo o platby prováděné telefonem. O této funkci si myslí, že není dostatečně zabezpečená: „*Učím se to, ale nějak moc tomu nedůvěřuju. ... Jak jsme mluvili o těch platebních kartách, tak to není nějak zvlášť zabezpečený, myslím si. Napadnutelný takový*“.

Paní Marie zase ukazuje na ohrožení dětí a zmiňuje se o negativním vlivu, který na ně technologie mají: „*I když to ty děti ničí, protože neodhadnou, co to všechno jako negativního dělá. ... Ale pro ty děti je to zhouba, kór, když se jim to nechá volně*“.

Technické zázemí

Pomoc rodiny

Jedním z nejdůležitějších aspektů, aby prarodiče vůbec mohli být se svými vnoučaty ze zahraničí v kontaktu, je dobré technické zázemí.

Dotazovaní vyzdvihovali pomoc s technologiemi od rodiny. Téměř všichni komunikační partneři uvedli, že pro ně seznámení se a učení se ovládat dotykový telefon bylo největším úskalím, proto vyžadovali pomoc od svých blízkých. Pan Petr dokonce uvedl, že kvůli svým obavám z manipulace s chytrým telefonem se zpočátku technologiím bránil. Nakonec svůj první dotykový telefon dostal od jeho dcery, která mu se seznamováním pomáhala: „*Jo, určitě, Eliška mi to nastavovala, protože já jsem vlastně toho iPhona dostal jako od nich*...“. Dále také zmiňuje, že mu učení zabralo více času: „*... dostal jsem vynadáno, že mi to dlouho trvá, že to stojí plno peněz, než jsme to všechno spustili*“.

Paní Marie hledá pomoc u svého manžela. Ovládání počítače a chytrého telefonu pro ni znamená mít spoustu trpělivosti, kterou čas od času postrádá: *„Tam jako něco máčkneš a seš úplně vedle, jo, takže já s tím vždycky praštim a jsem vzteky bez sebe. A manžel vždycky: „No já se z tebe zbláznim“.* S úsměvem dodává: *„Takže kdybych neměla manžela, tak jsem úplně v ha*zlu“.* Zároveň ale uznává, že i přes občasné zápolení jsou technologie skvělé: *„... jsem z toho na mrtvici, ale zase vidim, že je to prostě výborný“.*

Vlastní technická zdatnost

Vlastní technická zdatnost je u využívání technologií výhodou. Avšak zdá se, že prarodičům ve většině případech schází. Pouze jeden dotazovaný uvedl, že nevyhledává pomoc u blízkých a s novými funkcemi se učí zacházet sám, pomocí svých předchozích zkušeností z bývalého zaměstnání. Pan Josef je bývalým učitelem výpočetní techniky, proto je pro něj práce s telefonem a ostatními technologiemi jednodušší. V některých případech si ale všímá toho, že jsou funkce technologií čím dál náročnější, a sám pociťuje svou horší přizpůsobitelnost: *„... ale zjišťuju postupem věku, protože ty počítače už tady máme prostě těch 30 let a víc, že je to čím dál víc náročnější si osvojit nové funkcionality, a že ty firmy, který nám poskytují ty informační služby, tak vlastně mění to pod rukama čím dál častěji a jsem hůř přizpůsobitelnej těm změnám, které prostě nastanou“.*

Naopak zbylí informanti své silné stránky v technologiích nespátřují, jedna z dotazovaných se dokonce nazývá přímo „technickým antitalentem“.

6 Diskuze

Z výzkumu vyplynulo, že ani prarodiče, kteří mají svá vnoučata daleko od svého bydliště, nejsou ochuzeni o svou roli a mohou ji v určitých oblastech naplňovat. Moderní technologie tak prarodičům umožňují:

- vidět se tváří v tvář;
- sdílet zážitky a aktuální informace;
- vzdělávat se navzájem s vnoučaty;
- být spolu, i když bez vzájemného doteku;
- pomáhat si.

Ať už je způsobů komunikace skrze moderní technologie několik, prarodiče upřednostňují videohovory přes dotykový telefon, které jim umožňují se vidět **tváří v tvář**. Participantů shodně uváděli, že mnohem více upřednostňují videohovor před klasickým hovorem, aby mohli svá vnoučata kromě poslechu také vidět. Díky hovoru obohacenému živým obrazem mohou prarodiče vidět úsměvy svých vnoučat, což přináší velmi příjemné zpestření pro obě strany, a mají povědomí o tom, jak rostou a časem se mění. V hovoru tak hraje zásadní roli neverbální komunikace. To potvrzuje Vybíralovo (2005, s. 85) tvrzení, že je sice možné nemluvit, ale není možné se nijak neprojevat a signalizovat „nic“. Každý neverbální signál něco značí. I beze slov můžeme sdělit to, co chceme vyjádřit. Díky videohovorům mohou prarodiče a vnoučata opětovat své úsměvy, pozorovat výrazy a řeč těla druhého.

Náplní hovorů mezi prarodiči a vnoučaty je zejména **sdílení zážitků a aktuálních informací**. Prarodiče s vnoučaty od sebe tak vzájemně zjišťují, jak se jim momentálně daří, co v posledních dnech zažili a kdy se společně setkají. Podle Hasmanové Marhánkové a Štípkové (2018) se role babiček a dědečků liší. Babičkám náleží starostlivost, láska a péče o vnoučata, mezitím co dědečkové se starají o zábavu a předávají praktické zkušenosti. V podobném duchu se vyjadřovali i participantů. Oba dědečkové se pochlubili tím, že ať už skrze videohovor nebo osobní kontakt s vnoučaty rádi vtipkují a vnoučata se na ně těší, protože ví, že budou společně provádět „rošťárny“. Babičky se v obou případech více starají o to, jak se vnoučata mají a zda je něco netrápí.

Své zážitky a jedinečné momenty prarodiče rádi zachycují na fotografie, které si s vnoučaty a další rodinou zasílají. Technologie umožňují i **vzdělávat se s vnoučaty**, a to buď vzájemným obohacováním v některých oblastech nebo „společným cestováním“ pomocí videohovoru.

Technologie prarodičům a vnoučatům umožňují **být spolu, i když bez vzájemného doteku**. Ačkoliv jsou prarodiče vděční za možnost svá vnoučata alespoň na dálku vidět, fyzický kontakt jim to nahradit nemůže. Mezitím co při videohovorech prarodiče i vnoučata sedí ve většině případech na židli či gauči s telefony před obličejem, těší se a vyprávějí si o tom, co všechno společně podniknou, až se setkají. Prarodičům schází možnost svá vnoučata obejmout, pohladit nebo dát polibek. Prarodiče malých vnoučat se také setkávají s tím, že není téměř možné, aby volali s vnoučaty o samotě – vždy jsou při hovorech přítomni rodiče vnoučat.

K tomu, aby prarodiče mohli svou roli pomocí moderních technologií naplňovat, je bezesporu potřeba, aby se s nimi naučili zacházet. Téměř ve všech případech se prarodiče hlásili k tomu, že pro ně začátky ovládání dotykových telefonů nebyly příliš snadné a dodnes nedokáží využít veškerých funkcí, které tyto smartphony nabízí. Proto bylo velmi časté, že hledali **pomoc** u svých rodinných příslušníků, přičemž nesměla na obou stranách scházet značná dávka trpělivosti. Často to jsou právě vnuci, od kterých se prarodiče učí, jak s technologiemi zacházet. Využití technologií tak přispívá k mezigeneračnímu kontaktu, což uvádí britský výzkum (Francis 2018). Podle této studie se 75 % seniorů učí ovládat moderní technologie od svých vnoučat. Díky této pomoci se učí zacházet s chytrými telefony, ale také používat sociální sítě jako Facebook a Instagram. S tímto souhlasila také jedna z dotazovaných, která má vnuky ve věku 15 a 17 let. Vzhledem k tomu, že mají vnuci v tomto věku bohaté zkušenosti s technologiemi a sociálními sítěmi, mohou je tak předávat právě svým prarodičům v případě, že o to jeví zájem.

Kromě dobrého **technického zázemí**, kde je mimo jiné výhodou i vlastní technická zkušenost, potřebují mít prarodiče k naplňování své role **pozitivní vztah** k technologiím, který participant v rozhovorech také vyjadřovali. Pokud jsou toho schopni, využívají různých funkcí, které jim usnadňují některé činnosti. Participant se v rozhovorech zmiňovali o tom, že pro ně bylo učení s novými technologiemi náročné, avšak přínosné. Učení a vzdělávání ve stáří má dle Kalvacha (2004) za úkol mimo jiné saturovat

přirozenou potřebu poznávat, uspokojovat potřebu sociálního kontaktu a komunikace či strukturovat volný čas seniorů, což náš výzkum v oblasti učení s technologiemi potvrzuje. Avšak i přes pozitivní vztah prarodiče vyjadřovali určitou míru opatrnosti a nedůvěry, kterou k technologiím chovají. Klímová a kol. (2016) zmiňuje digitální propast mezi seniory a mladšími generacemi, která se ale postupem času zužuje. Přes to jsou zde ale oblasti, ve kterých se senioři necítí dobře, a to například nakupování na internetu nebo internetové bankovníctví, což také potvrdil jeden z mých komunikačních partnerů.

Přestože existuje v dnešní době mnoho ICT kurzů a programů pro seniory, žádný z oslovených informantů této možnosti nevyužívá a spoléhají se přitom na svou rodinu. Domnívám se, že je to z důvodu toho, že většina mých dotazovaných žije na vesnici nebo malém městě, kde takové kurzy neprobíhají. Poslední dotazovaný je na práci s technologiemi zvyklý ze zaměstnání.

V této části je důležité zmínit limity realizovaného šetření. Hledání vyhovujících informantů nebylo snadné a nepodařilo se mi zajistit věkově starší prarodiče. Dotazovanými jsou tak mladí senioři, z nichž dva dosud pracují, což může ochotu a schopnost používat technologie výrazně ovlivnit. Dalším limitem je nedostatečné provedení výzkumu do hloubky. Výzkumné šetření v této bakalářské práci je tak spíše první sondou do daného tématu, kterou by bylo vhodné rozšířit například v rámci diplomové práce s pestřejším vzorkem komunikačních partnerů. Kromě toho by bylo zajímavé se zaměřit i na subjektivní vnímání rozdílu vztahu prarodičů s blízkými a vzdálenými vnoučaty. Výzkumná část je bezesporu limitována i nezkušeností výzkumníka.

Závěr

Bakalářská práce se zabývá problematikou prarodičovství na dálku. Cílem této práce bylo zjistit, jakým způsobem může prarodič svou roli skrze moderní technologie naplňovat. Přehledová část práce je tvořena z dostupné odborné literatury a článků. Zabývám se v ní významem prarodičovství, čtenáře jsem seznámila i se sociální interakcí a komunikací jak verbální, tak neverbální. Oba druhy komunikace, jak jsme již zjistili, se dají praktikovat i prostřednictvím moderních technologií, kterým jsem věnovala další kapitolu. V ní jsem se zaměřila i na moderní technologie v životě seniorů a v neposlední řadě zmínila organizace, které seniorům poskytují programy a kurzy v oblasti technologií, které mohou využívat.

V empirické části byla pro výzkum vybrána kvalitativní výzkumná strategie, metoda dotazování prostřednictvím polostrukturovaného rozhovoru. Pro výzkum byli osloveni čtyři komunikační partneři, tedy prarodiče, kteří mají svá vnoučata v zahraničí a udržují spolu kontakt prostřednictvím moderních technologií. Zajímalo mě, jak vypadá jejich komunikace s vnoučaty pomocí moderních technologií a jaké aspekty jsou pro tuto komunikaci důležité. Během zpracování empirické části bakalářské práce vznikly dvě nadřazené oblasti, které byly analyzovány otevřeným kódováním.

Z rozhovorů vyplynulo, že prarodiče mohou v komunikaci s vnoučaty využívat technologie několika způsoby. Nejčastěji uváděnou výhodou se stal videohovor, skrze který mohou prarodiče sledovat, jak jejich vnoučata rostou a průběhem času se mění bez toho, aniž by se mohli vidět osobně. Další možností, k čemu využít chytrý telefon, prarodiče zmiňovali fotografování nebo zasílání hlasových zpráv. Nejoblíbenější aktivitou komunikace skrze telefon je však „klábosení“, kdy si prarodiče se svými vnoučaty sdělují aktuální informace nebo zážitky. Díky videohovoru vnoučata své prarodiče mohou přenést na různá místa a provést je tam, kam se za jejich život nestihli podívat. Ovšem prarodičovství na dálku má i své stinné stránky. Prarodičům schází nejen fyzický kontakt s vnoučaty, ale postrádají také to, že s nimi v případě nízkého věku vnoučat nemohou volat o samotě.

Hlavním úskalím pro prarodiče na dálku bylo naučit se ovládat chytrý telefon. Vzhledem k tomu, že by se ovládání sami jen těžko učili, vyhledávají pomoc u své rodiny, která je pro ně v tomto ohledu stěžejní. Jako benefity chytrých telefonů prarodiče vnímají

možnost flexibilního kontaktu s rodinou a oceňují také multifunkčnost díky staženým aplikacím. Na druhou stranu si prarodiče uvědomují určitá rizika používání nových technologií a jsou schopni o tom mluvit se svými vnoučaty.

V závěru lze říci, že je velmi důležité, aby prarodiče využili svých sil a dělali vše pro to, aby mohli být svým vnoučatům „na blízku“ alespoň touto cestou. Pro děti jsou prarodiče nesmírně důležitým rodinným článkem, jelikož jim dodávají pocit jistoty, rodinné soudržnosti a lásky. Mohou jim předávat své zkušenosti, tradice, mají trochu jiný pohled na svět než rodiče. Tím se také mohou podílet na tom, jaký člověk jednou z dítěte vyroste. I sdílení radostí a starostí skrze videohovor je pro obě strany důležitou možností, jak neztratit vzájemný kontakt.

Bakalářská práce může sloužit jako inspirace pro účastníky seniorských ICT kurzů. Je důležité, aby se senioři, a to nejen ti, kteří mají vnoučata v zahraničí, začleňovali do technologického světa a seznamovali se s technikou, která jim může usnadnit život.

Seznam použitých zdrojů

1. BENGSTON, Vern L. Beyond the Nuclear Family: The Increasing Importance of Multicultural Bonds. *Journal of Marriage and Family*, 2001, roč. 63, č. 1, s. 1–16.
2. BROWN, J. A. An exploration of virtual reality use and application among older adult populations [online]. *Gerontology and Geriatric Medicine*, November 5, 2019. [cit. 2022-12-16]. Dostupné z: <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/2333721419885287>.
3. Centrum Elpida [online]. Praha, 2003-2023. Dostupné z: <https://centrum.elpida.cz/>.
4. CESARI LUSSO, V. Prarodiče, rodiče a vnoučata: o emočních, vztahových a komunikačních úskalích. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-262-0003-1.
5. Český statistický úřad [ČSÚ]. Senioři a informační technologie [online]. Senioři v ČR v datech, 2021. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/142141241/31003421.pdf/9a7568fd-10f1-4e6e-bfb7-7a9001f6313c?version=1.17>.
6. Český statistický úřad [ČSÚ]. Informační a komunikační technologie [online]. Statistická ročenka Středočeského kraje, 2010. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/2-201011-10-2010-18>.
7. DEVITO, J. A. Základy mezilidské komunikace. Praha: Grada Publishing, 2001. ISBN 80-7169-988-8.
8. DUBEY, G. Sociální pouto v éře virtuality. Praha: Fra, 2021. ISBN 978-80-7521-168-2.
9. EKMAN, P. a W. V. FRIESEN, P. ELLSWORTH. Emotion in the Human Face: Guidelines for Research and an Integration of Findings. Oxford: Pergamon, 1972. ISBN: 978-0-08-016643-8.
10. FRANCIS, G. More than 75 % of grandparents learn about technology from grandchildren, survey says [online]. *Independent*, September 3, 2018 [cit. 2022-12-30]. Dostupné z: <https://www.independent.co.uk/news/uk/home-news/grandparents-technology-grandchildren-learning-social-media-a8520731.html>.

11. GILBERT, G. Rodina: poklad naší doby. Praha: Portál, 2018. ISBN 978-80-262-1330-7.
12. HASMANOVÁ MARHÁNKOVÁ, J. „Být dobrou babičkou“ – normativní očekávání spojená s rolí babičky v současné české rodině [online]. Sociologický časopis, 1. října 2015. [cit. 2022-10-25]. Dostupné z: https://sreview.soc.cas.cz/artkey/csr-201505-0002_being-a-good-grandmother-the-normative-expectations-attached-to-the-role-of-grandmother-in-czech-families-to.php.
13. HASMANOVÁ MARHÁNKOVÁ, J. a M. ŠTÍPKOVÁ. Prarodičovství v současné české společnosti. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2018. ISBN 978-80-7419-265-4.
14. HAUSER-SCHÖNEROVÁ, I. Děti potřebují prarodiče. Praha: Portál, 1996. ISBN 978-80-7178-105-3.
15. Hospodářská a sociální rada (ECOSOC). Background report: Moderní technologie jako prostředek mezinárodního rozvoje [online]. AMO, 2010 [cit. 2022-11-15]. Dostupné z: <https://www.amo.cz/wp-content/uploads/2016/01/PSS-Modern%C3%AD-technologie-jako-prost%C5%99edek-mezin%C3%A1rodn%C3%ADho-rozvoje-ECOSOC1.pdf>.
16. JANDOUREK, J. Slovník sociologických pojmů. Praha: Grada Publishing, a. s., 2012. ISBN 978-80-247-3679-2.
17. JIRÁSKOVÁ, V. a kol. Mezigenerační porozumění a komunikace. Praha: Eurolex Bohemia, 2005. ISBN 80-86861-80-5.
18. KALVACH, Z. Geriatrie a gerontologie. Praha: Grada Publishing, 2004. ISBN 978-80-247-0548-6.
19. KLÍMOVÁ, B. a I. SIMONOVA, P. POULOVA, Z. TRUHLAROVA, K. KUČA. Older people and their attitude to the use of information and communication technologies – A review study with special focus on the Czech Republic (older people and their attitude to ICT) [online]. Educational gerontology, 2016 [cit. 2023-03-05]. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/299461156_Older_people_and_their_attitude_to_the_use_of_information_and_communication_technologies_-_A_review_study_with_special_focus_on_the_Czech_Republic_older_people_and_their_attitude_to_ICT.

20. KOPECKÁ, I. Psychologie 3. díl. Praha: Grada Publishing, 2015. ISBN: 978-80-247-3877-2.
21. KOUTOVÁ, R. Rodina, to je i babička a dědeček [online]. Šance Dětem, 30. listopadu 2017 [cit. 2022-09-26]. Dostupné z: <https://sancedetem.cz/rodina-je-i-babicka-dedecek>.
22. KVALE, S. Interviews. An Intruduction to Qualitative Research Interviewing. Thousand Oaks: SAGE, 1996. ISBN: 978-08-039-5820-X
23. KYSELÁ, I. Prarodiče jsou andělé svých vnoučat. Šťasten ten, kdo je má [online]. Akademie rodičovství, 16. června 2019 [cit. 2022-11-10]. Dostupné z: <https://www.akademierodicovstvi.cz/blog/prarodice-jsou-andele-svych-vnoucat-stasten-ten-kdo-je-ma>.
24. LEE, R. a N. FIELDING. Tools for Qualitative Data Analysis. In: HARDY, Melissa, BRYMAN, Alan. Handbook of Data Analysis. London: Sage, 2004, s. 529-546. ISBN: 07-619-6652-8.
25. LEVÍČKOVÁ, Ž. Moderní, nebo závislí? Zájem českých seniorů o moderní technologie stoupá [online]. iROZHLAS, 23. října 2022 [cit. 2023-01-06]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/veda-technologie/moderni-technologie-seniori-csu-generace-z-zavislosti-zivot-90-kurzy-medialni_2210232055_lev.
26. LINCOLN, Y. S. a E. GUBA. Naturalistic Inquiry. Beverly Hills: SAGE, 1985. ISBN 08-0392-431-3.
27. LIVEČKA, E. Úvod do gerontopedagogiky. Praha: Ústav školských institucí, 1979. ISBN neuvedeno.
28. MARSTON, H. R. Improving Older People's Lives Through Digital Technology and Practices [online]. Gerontology and Geriatric Medicine, September 11, 2021. [cit. 2022-12-16]. Dostupné z: https://journals.sagepub.com/doi/full/10.1177/23337214211036255?utm_source=selligent&utm_medium=email&utm_campaign=&utm_content=&utm_term=&M_BT=905950417623067.
29. MATĚJČEK, Z. a Z. DYTRYCH. Radosti a strasti prarodičů aneb Když máme vnoučata. Praha: Grada, 1997. ISBN: 978-80-7169-455-X.
30. Mezi námi, o.p.s. [online]. Praha, 2013-2023. Dostupné z: <https://www.mezi-nami.cz/>.

31. Moudrá sovička z.s. [online]. Lanškroun, 2015-2023. Dostupné z: <https://www.moudrasovicka.cz/>.
32. NĚMCOVÁ, B. Citáty slavných osobností: Největší sbírka citátů, myšlenek a aforismů [online]. Dostupné z: <https://citaty.net/citaty/13621-bozena-nemcova-zdarna-rodina-je-ten-nejkrasnejsi-dar-bozi-ja-byc/>.
33. NĚMEČKOVÁ, M. a T. ŠTYGLEROVÁ. Seniorů přibývá i přes vyšší úmrtnost [online]. Statistika & My, 23. května 2022 [cit. 2022-10-24]. Dostupné z: <https://www.statistikaamy.cz/2022/05/23/senioru-pribyva-i-pres-vyssi-umrtnost>.
34. PACOVSKÝ, V. O stárnutí a stáří. Praha: Avicenum, 1990. ISBN 80-201-0076-8.
35. PLAŇAVA, I. Průvodce mezilidskou komunikací: přístupy, dovednosti, poruchy. Praha: Grada, 2005. ISBN 978-80-247-0858-2.
36. RABUŠICOVÁ M. a L. KAMANOVÁ, K. PEVNÁ. Mezigenerační učení: učit se mezi sebou v rodině [online]. Studia paedagogica, 2012, roč. 17, č. 1, s. 163-182. Dostupné z: <https://journals.phil.muni.cz/studia-paedagogica/article/view/18780>.
37. RANIERI, J. et al. Cognitive reserve and digital confidence older adults as new paradigm for resilient aging [online]. Gerontology and Geriatric Medicine, February 5, 2021 [cit. 2022-12-16]. Dostupné z: <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/2333721421993747>.
38. ŘEZÁČ, J. Sociální psychologie. Brno: Paido, 1998. ISBN 978-80-85931-48-6.
39. SAK, P. a KOLESÁROVÁ, K. Sociologie stáří a seniorů. Praha: Grada, 2012. ISBN 978-80-247-3850-5.
40. SMĚKAL, V. Kvalitativní přístup v psychologickém výzkumu. Československá psychologie, 1983, roč. 27, č. 1, s. 50-58. ISSN: 0009-062X.
41. SOBOTKOVÁ, I. Psychologie rodiny. 2. vydání. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0217-2.
42. STREDA, R. Mezigenerační komunikace [online]. Speciální pedagogika, 11. prosince 2020 [cit. 2022-12-14]. Dostupné z: <https://www.specialni-pedagogika.cz/mezigeneracni-komunikace/>.
43. ŠIKLOVÁ, J. Deník staré paní. Kalich, 2003. ISBN 978-80-7017-082-3.

44. ŠPATENKOVÁ, N. a A. FROMOVÁ. Surfující seniorky (internet v životě seniorek). In Stárnutí 2021: Sborník příspěvků 5. Gerontologické mezioborové konference [online]. Praha: Pražská vysoká škola psychosociálních studií, 2021, s. 168-177 [cit. 2022-10-29]. Dostupné z: https://konferencestarnuti.cz/files/Starnuti_2021_sbornik.pdf.
45. ŠPATENKOVÁ, N. a L. SMÉKALOVÁ. Edukace seniorů: geragogika a gerontodidaktika. Praha: Grada, 2015. ISBN 978-80-247-5446-8.
46. ŠVAŘÍČEK, R. Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-313-0.
47. UMMELS, D. et al. The validation of a pocket worn activity tracker for step count and physical behavior in older adults during simulated activities of daily living [online]. Gerontology and Geriatric Medicine, September 30, 2020. [cit. 2022-12-16]. Dostupné z: <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/2333721420951732>.
48. VÁGNEROVÁ, M. Vývojová psychologie II. Dospělost a stáří. Praha: Karolinum, 2007. ISBN: 978-80-246-1318-5.
49. VIDOVIČOVÁ, L. Věková diskriminace – ageismus: úvod do teorie a výskyt diskriminačních přístupů ve vybraných oblastech s důrazem na pracovní trh [online]. Praha, Brno: VÚPSV, 2005. Dostupné z: <https://www.ageismus.cz/o-ageismu>.
50. VYBÍRAL, Z. Psychologie komunikace. Praha: Portál, 2005. ISBN 978-80-7178-998-4.
51. WHITE, P. J. et al. Learning from COVID-19: Design, Age-friendly Technology, Hacking and Mental Models [online]. Emerald Open Res, April 29, 2020. [cit. 2022-12-16]. Dostupné z: <https://emeraldopenresearch.com/articles/2-21/v1>.
52. WU, Y.-H. et al. Cognitive function and digital device use in older adults attending a memory clinic [online]. Gerontology and Geriatric Medicine, May 2, 2019. [cit. 2022-12-16]. Dostupné z: <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/2333721419844886>.
53. ŽIVOT 90 [online]. Praha, 1990-2023. Dostupné z: <https://www.zivot90.cz/cs/asistence>.

Seznam příloh

Příloha I. Přepis rozhovoru s panem Petrem

Přílohy

Příloha I. Přepis rozhovoru s panem Petrem ze dne 5. 2. 2023

Já bych tě nejdřív teda poprosila o to, abys mi udělil souhlas s nahráváním a užitím informací pro mou práci.

„Ano, jasně.“

Děkuju. Takže se do toho dáme. Když se teď vrátíme v čase a zavzpomínáš na svoje dětství, tak jaké jsi měl vztahy se svými prarodičema? Jestli si ještě vzpomeneš.

„Prarodiče, takže mluvím o babičce.“

Ano.

„Jo, já dobrý, dobrý.“

Dobrá? Co to znamená? (smích)

„Hmm. Babička mi koupila hodinky v první třídě za význo.“ (smích)

Takže to bylo super. (smích)

„Takže dobrý, určitě.“

A máš nějakou nejoblíbenější vzpomínku na tu dobu, kdy jsi měl babičku a dědu?

„Jo, jo. Vybavuju si, že babička dělala dobrou husu. (smích) Nevím, jestli to bylo každou neděli, ale to si pamatuju určitě, jako. (smích) Vynikající kuchařka!“

A ještě nějakou jinou vzpomínku, vybavil by sis?

„Nevím, ty hodinky, to je tutovka, to si pamatuju, že mi koupila. A občas mi dala nějaký drobáky na pout.“ (smích)

A hlídali tě prarodiče, když třeba rodiče neměli čas nebo tak? Jezdil jsi k nim často na prázdniny?

„No pravidelně, tam jsem byl jako když jsem chodil do školy, tak jsem vždycky tady, protože jsme se přestěhovali z Veselí, takže jsem se vracel tam, kde jsem bydlíval, takže tam jsem zdrhal každý prázdniny. Tam jsem byl, tam jsem vydržel klidně celý 2 měsíce.“

Aha, takže to bylo takové tvoje oblíbené místo.

„Jojo, přesně tak.“

A jaký máš vztah teď ty se svými vnoučaty?

„No, moc se nevidíme, ale myslím, že dobrý. Evelínka mi tudle říkala „Dej si pozor, dědo, na mě.“ (smích) A to jsou jí tři, jo. Ne, zatím dobrý, v pohodě. Ale spousta práce, povinností, takže se moc se nevidáme zase.“

Takže holky umí česky, to je super.

„Jojo, Eliška na ně mluví česky a její manžel anglicky, takže budou umět jako oba jazyky. Občas prohodí nějaký anglický slovo, ale tomu já nerozumím, tak říkám, že na mě musej jenom česky.“ (smích)

A jakej ty si o sobě myslíš, že jsi děda?

„Hmm, štedrej. (smích) Zatím dobrý asi, nějak zvlášť jsme se zatím kvůli dětem ani nějak nekousli nebo... Myslim si, že zatím v pořádku.“

V jakým smyslu štedrej?

„Tak když sem přijedou, tak je bereme na výlety a samozřejmě jim koupím, co jim na očích vidim, že jo. Jako správnej děda je trochu rozmazluju, no. Tak je to taky jednou za čas jako, jo.“

Tak to je jasný, to se musí! (smích) A jak myslíš, že by tě popsaly samy holky, jako dědu? Kromě toho, že si na ně máš dát pozor. (smích)

„Noo, jako, tak jako na lumpárny víš, že si spolu chodíme, když jsme tady, tak jdeme na hřiště, jo, takže je třeba pozlobit, prohnat je, hrát si, no. To je takový do vzpomínky. Když si voláme nebo to, tak že jedou za dědou s tím, že jdeme na hřiště nebo na vlaky dělat jakoby bordel, no. Venku, venku, jo.“

Chápu. A jak často sem jezděj?

„Noo, moc ne. Tak jednou, dvakrát za rok. Oni sem jezděj třeba v létě a na podzim nebo na jaře. Dvakrát, třikrát za rok sem jezděj, víc ne.“

A jak spolu komunikujete? Přes telefon nebo přes počítač?

„No, no, jako přes telefony, když si voláme, tak se vidíme přes Facetime jako, Messenger a no, no, takhle.“

A o čem si nejraději povídáte?

„No, tak nějak o životě no. Kdy se uvidíme, jak se máme, jestli jsme zdraví.“

Vyprávíš jim třeba pohádky nebo něco takového?

„Ne, oni třeba jako říkaj svoje příběhy, že byly v zoologický, tak mi to vyprávějí, jako děti, jo, po svým prostě.“

A děláte i něco jiného, než že si jen vyprávíte? Jdou hrát třeba nějaký hry?

„Ne, ne, tak to zatím ne. Hrajeme tady, kdyžtak vždycky pexeso nebo nějaký domino, když jsme pohromadě tady, ale ten Facetime tak jenom jako jak se máte, jestli jste zdraví, jak to jde, počasí, a takový no.“

Co třeba hlasový zprávy? Posíláte si?

„To taky. Já to objevil jako nedávno, že se právě dají posílat i hlasový zprávy. A tak třeba když Eliška nemá čas na telefonování, tak posílám hlasovky, když třeba holkám chci něco říct a oni si to pak poslechnou a odpoví.“

Jak často si voláte?

„Tak já nevím, jednou tejdně? Jo? Tak myslím si, že jednou za těch osum, deset dní. Někdy třeba dvakrát tejdně, jo. Pak zase třeba tejdne ne. Není to úplně pravidelný. Ale párkrát do měsíce určitě.“

Dobrá. Jak často za nima jezdíte do Anglie, už jste tam byli, ne?

„Noo, tak jednou za rok, no. Do tý Anglie lítáme jednou za rok. Byli jsme tam v létě.“

A co tam společně podnikáte? Když se tam jedete podívat.

„No, tak to s náma počítaj, takže jezdíme na výlety, jo. Bydlej kousek od moře, takže tam maj asfaltku, procházky po plážích a takhle.“

Tak to musí být krásný.

„A vzali nás i do Canberry nebo do Londýna jako takovou poznávačku. Protože Shawn je Angličan, tak nás tam protáhnul prostě. Že jsme prolezli Londýn částečně, no.“

Ukázali nám Canberry, to je asi nějaký jejich okresní město, víš. A oni jsou v takovém nějakým menším městečku u moře, tako tadyhle v Kentu. Je to hned jakoby kousek přes moře od Francie. Tak jsem rád, že se aspoň takhle vlastně někam podíváme.“

Tak to máte vždycky super poznávací zájezdy zadarmo. To máš aspoň krásný vzpomínky.

„To mám, hlavně na svůj první let.“ (smích)

Jo? Jak probíhal?

„Ted' už jsme si jako zvykli, jo, ale když jsme letěli poprvé, jo, do té Anglie, tak jsme sedli do letadla a ještě jsme věděli prd, že to letadlo čeká a pak popojíždíš na tu runway. No a teďkon letadlo začalo popojíždět a nám poradili, že bolí uši z toho, že máme jíst bonbony. No a my jsme jenom popojížděli a když jsme se dostali na tu hlavní dráhu, tak jsme snědli všechny bonbony a ještě jsme byli na zemi, jako. (smích) Já teda jsem nahnáno měl, když to bylo poprvý, jak to začne všechno hučet a najednou se to odlepuje od země.“

Já teda letadlem nikdy neletěla, ale aspoň vím, že mám s bonbonama šetřit. (smích) Zpátky teda k holkám. Můžeš se nějak podílet na jejich výchově? Snažíš se na ně nějak působit, nebo si jen povídáte?

„No, jenom si povídáme, ale tak jako nějaký rozumy nebo to, to jo. Když Eliška se třeba jen tak přeptá nebo to, to je máma jejich, víš. Todle nebo todle. Ale jako moc do toho nemluvíme. Oni to nemaj rádi mladý. (smích) Jako my, když nám babičky radily, jak by to mělo bejt.“

Jasně. A jaký pro tebe je, být dědečkem na dálku?

„No tak jako je to jiný. Radši bych je měl blíž. Ale aspoň, že existují ty telefony, aspoň tak je můžu vidět. Já jsem vždycky moc rád, když se za námi přijedou podívat, víš, nebo když my letíme za nima.“

A vnímáš nějaký rozdíl mezi tím, když se vidíte osobně a přes internet? Nebo teda přes ten Facetime?

„No já myslím, že je to tak stejně asi. Tak když se vidíme, tak si podáme ruku, dáme si pusku, je to takový srdečnější asi, jo. Jsme víc v kontaktu. Jdeme tady na procházku,

takže pokecáme. Takhle jako v tom Facetimu je to takový hektický, taková rychlovka jenom. Čau a tohle. No já zrovna teď řídím auto, dobrý, jojojo, já jsem teď v práci víš, tak příště jo. Napíšem si. Třeba takhle jo.“

A jak je pro tebe důležitý udržovat kontakt s holkama?

„Noo, to asi jo. Vždycky říkám „Vopice tejdén pryč, ještě se neozvaly jako jo, takže jo, aspoň na chvílku si je poslechnout no, ty jejich rozumy.“ (smích)

Jak jsi se vůbec seznamoval s tou komunikací přes ten Facetime nebo přes Messenger. Musel ti s tím někdo pomáhat?

„Jo, určitě, Eliška mi to nastavovala, protože já jsem vlastně toho iPhona dostal jako od nich. Protože když byli v Anglii, tak abychom se mohli vidět i s obličejem. Tak mi to koupili, tak mi to, tak jsme to potom všechno nějak to, dostal jsem vynadáno, že mi to dlouho trvá, že to stojí plno peněz, než jsme to všechno spustili. (smích) Zatím mi to všechno jakoby nastavili a připravili, víš. Ten Facebook, všechno tohleto, všechno mi tam založili, všechny účty a tak.“

Takže ti s tím pomáhali, když sem přijeli.

„No, no. Oni mi to jako, ta jedna návštěva na jaře, protože mám svátek na jaře, tak jsem dostal krabičku a tam byl vlastně ten telefon.“

A jak ti to učení šlo?

„Hodně těžký.“ (smích)

Jo? (smích)

„Jo, bylo to hodně těžký. A do dneška s tím moc neumím, ani to nedokážu tu kapacitu všechnu využít, jo. Mám pár triků naučených, a tak jako. No, ale smírju se s tím. Vlastně jako, bránil jsem se, víš, těmhle věcem, a teďkon na nás tlačí ještě s kartama platebníma, víš, jak je člověk zvyklej na automat, dneska tak jako zatím, no. A teď tak už trochu používám hodinky, telefon, no.“

A hodinky máš teda taky přímo k telefonu napojený, jo? Ty Apple Watch?

„Jojo, telefonuju, nebo můžu i přes hodinky teda. Tak jako se to pomalu učim. Ale moc mi to nejde, jo.“ (smích)

To přijde časem určitě! (smích) A voláte teda přes Messenger?

„No, no, používáme Messenger.“

***příteckyně volající z kuchyně:** *„Nee, přes Messenger ne, přes ten Facetime!“*

„Ale to musím mít ten Messenger, ne?“

Nene, Facetime je aplikace přímo v tom telefonu.

„Aha, takže takhle teda, no. Vidiš to, jak se v tom vyznám, jo. (smích) Tak ten Messenger jsme používali dřív, ale teď jak mi koupili iPhona, voláme teda přes Facetime. Protože máme iPhone celá rodina, tak si mezi sebou můžem volat, jsme na tom propojený.“

A umí ta starší vnučka, Emilka, ovládat telefon? Půjčuje jí ho Eliška?

„Já vím, že Emilka hodně kouká na telefonu na pohádky, jo. Hraje tam i nějaký hry asi. Oni mají i ten tablet a to víš, dnešní děti jako kdyby se s telefonem v ruce narodily. Za nás to bylo jiný no, takovýdle telefony a různý vymoženosti nebyly vůbec. My jsme lítali s klukama po venku, no.“

A jaký máš teda názor na tyhle technologie, ať už telefony, tablety nebo hodinky?

„No jako, hele, jak jsem říkal. Učím se to, ale nějak tomu moc nedůvěřuju. Je to pro mě... Jak jsme mluvili o těch platebních kartách, tak to není nějak zvlášť zabezpečený, myslím si. Napadnutelný, takový. Nevím, no. Moc se mi to jako neto.“

Ale pro ten kontakt s holkama je to fajn, ne?

„Ano, ano, přesně. Protože jinak by je člověk bez toho asi neviděl třeba toho půl roku. Takže a kvůli tomu jsme to teda i pořídili, hlavně teda, že se uvidíme, jak to všechno utíká, jak se měňej, jak rostou, no.“

A když to teda shrneme, tak jaký výhody a nevýhody vidíš na komunikaci takhle na dálku přes ten Facetime a tak?

„No asi by je člověk viděl víc než jenom v tom telefonu, jako. Je doba hektická taková, takže tak jako když to shrnu, tak jo, vyhovuje. Takhle to myslím, že vymysleli dobře. Jediný kontakt, kdy se vlastně slyšíme a vidíme třeba jednou tejdně. Což by nám jinak asi nešlo, no.“

A něco, co ti schází v komunikaci přes ten telefon?

„Určitě ten fyzickéj kontakt. Mocht si ty holky pomazlit, dát jim pusy. To si člověk víc užije, když je máš u sebe. Když je tady čapneš a jdeš s nima někam na procházku, no. Takhle, když s nima mluvím, tak většinou oni třeba volaj z domova. Sedí vlastně na židli, tak jim něco povídám nebo to. Ale nejlepší je, když si s nima venku a posloucháš ty názory. (smích) Je to takový veselejší.“

Je ještě něco, co bys chtěl zmínit? Na co jsme zapomněli?

„Jako jestli bych chtěl ještě něco přidat?“

Ano, kdybys chtěl něco doplnit.

„Mmm, tak jako držím jim palce, ať jsou zdravý, ať to všechno šlape, jak má, no.“
(smích)

Výborně, já děkuji!

„No nemáš vůbec zač!“

Abstrakt

PRŮŠOVÁ, K. *Naplňování role prarodiče skrze moderní technologie*. České Budějovice 2023. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Teologická fakulta. Katedra pedagogiky. Vedoucí práce V. Suchomelová.

Klíčová slova: prarodiče, vnoučata, rodina, komunikace, moderní technologie, vzdělávání

Bakalářská práce se zabývá problematikou prarodičovství na dálku, které je naplňováno skrze moderní technologie. Přehledová část se zabývá významem prarodičovství v rodině i problematikou stáří. Pozornost je věnována i komunikaci, a to jak verbální, tak neverbální. V neposlední řadě se tato část zabývá moderními technologiemi v rámci života seniorů.

Empirická část obsahuje kvalitativní výzkum, jenž hledá odpovědi na otázku, v jakých oblastech mohou prarodiče naplňovat svou roli pomocí moderních technologií. Technologie prarodičům ve vztahu na dálku umožňují vidět se tváří v tvář s vnoučaty skrze videohovory, sdělovat si zážitky a aktuální informace nebo se vzájemně vzdělávat. Díky tomu tak spolu mohou být, avšak bez vzájemného doteku, který prarodičům schází. Tento kontakt by se neobešel ani bez pomoci, kterou prarodiče při používání technologií vyhledávají. Prarodiče k naplnění své role potřebují i dobré technické zázemí a pozitivní vztah k technologiím.

Abstract

Fulfilling the role of a grandparent through smart technologies

Keywords: grandparents, grandchildren, family, communication, modern technologies, education

This bachelor thesis focuses in the issue of long-distance grandparenting, which relies on the use of modern technology. The overview section discusses the significance of grandparenting within the family structure, as well as the issues and realities associated with aging. It also examines various forms of communication, both verbal and nonverbal, and explores how modern technology impacts the lives of older adults.

The empirical section comprises a qualitative research study that aims to identify the specific ways in which grandparents can employ modern technology to fulfill their role in their grandchildren's lives. Modern technology enables grandparents to connect with their grandchildren face to face through video calls, share experiences and current information, and even learn together, despite the lack of physical touch that grandparents often miss in long-distance relationships. However, grandparents often require technical assistance to facilitate this communication. For grandparents to successfully adopt technology, they must have access to technical support and maintain a positive attitude towards its use.